

1. Az örökségvédelmi hatástanulmány tárgya

Dömsöd község a jogszabályi előírásoknak megfelelően hosszú távra szóló Településrendezési Tervet készítet. Ehhez a 2001. évi LXIV. tv. 66. § (2) bekezdés alapján kulturális örökségvédelmi hatástanulmány szükséges, mely a 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelet 5. § (2) bekezdés értelmében az 1997. évi LXXVIII. tv. 9. § (3) bekezdése alapján véleményezésre megküldendő tervek kötelező alátámasztó munkarésze. A jelen régészeti tanulmány a rendelkezésünkre bocsátott térképen jelölt területeket foglalja magába.

Jelen munkát (azaz a jelen tanulmány részét és egészét is) a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. alapján szerzői jogvédelem illeti meg. A vagyoni jogok kizárólagos jogosultja a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat (a továbbiakban: Szakszolgálat). A tanulmány vagy annak része sokszorosítása, átdolgozása, az abból való idézés, vagy bármely más formában történő felhasználása csak a Szakszolgálat és a szerző előzetes írásbeli hozzájárulásával lehetséges. A szerzői jogi jogsértés büntetőjogi és kártérítési következményekkel járhat. A tanulmányt csak annak megrendelője jogosult a szerződésben meghatározott célra felhasználni, de azt nem jogosult átdolgozni, azt mások részére végzett szolgáltatás vagy mások részére készített tanulmány részeként felhasználni. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, a régészeti lelőhelyekre és a régészeti érdekű területekre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozása vagy továbbadása harmadik fél számára csak a szerző engedélyével, a 17/2002. (VI.21.) NKÖM rendelet 7. §, valamint a 47/2001. (III.27.) Kormányrendelet szabályai szerint történhet.

2. Jogszabályi környezet

2.1. Általános elvek

A régészeti lelőhelyek – részben mint a környezeti elemek egyike (1995. évi LIII. évi törvény 4. § a) pont) - a hatályos magyar törvények értelmében általános védelmet élveznek. A törvény szelleme és a védelem logikája szerint a régészeti lelőhelyek épségét meg kell őrizni. A Kötv. rendelkezései szerint:

„3. § A kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket - így különösen a terület- és településfejlesztés, terület- és településrendezés, környezet-, természet- és tájvédelem és az ezzel kapcsolatos beruházások tervezését - e védelemmel összhangban kell végezni.

4. § (1) A kulturális örökség a nemzet egészének közös szellemi értékeit hordozza, ezért megóvása mindenkinek kötelessége. Tilos a kulturális örökség védett elemeinek veszélyeztetése, megrongálása, megsemmisítése, meghamisítása, hamisítása.

(2) A kulturális örökség elemeit tudományos módszerekkel kell felkutatni, számba venni, értékelni, az utókor számára megőrizni és hozzáférhetővé tenni.

5. § (1) A kulturális örökség védelme közérdek, megvalósítása közreműködési jogosultságot és együttműködési kötelezettséget jelent az állami és önkormányzati szervek, a nemzetiségi szervezetek, az egyházak, a társadalmi és gazdasági szervezetek, valamint az állampolgárok számára. [...]

8. § (1) A föld felszínén, a földben, a vizek medrében vagy máshol rejlő vagy onnan előkerülő régészeti lelet állami tulajdon. [...]

9. § A régészeti lelőhelyeket - a fenntartható használat elvének figyelembevételével - csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak.

10. § (1) A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni.

(2) A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük.

11. § A régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak.”

Ezen szabályok alapján egy beruházási területen a már ismert régészeti lelőhelyek esetében a Kötv. és a R. alapján kell eljárni.

2.2. Örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos alapvető jogszabályok jegyzéke

- a) 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről (Kötv.);
- b) 1997. évi CXL. törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről;
- c) 18/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet a régészeti lelőhelyek feltárásának, illetve a régészeti lelőhely, lelet megtalálójának anyagi elismerésének részletes szabályairól (R.);
- d) 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól;
- e) 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről, különösen a kunhalmok és földvárak törvényi védelméről (23. § (2) bek.);
- f) 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről.
- g) 201/2007. (VII. 30.) Korm. rendelettel módosított 308/2006. (XII. 23.) sz. Korm. rend. (a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalról).

2.3. A kulturális örökség védelmével kapcsolatos különleges jogszabályok jegyzéke

- a) „1954. évi Hágai Egyezmény” [1957. évi 14. törvényerejű rendelet a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelme tárgyában Hágában, 1954. évi május hó 14. napján kelt nemzetközi egyezmény, valamint az ahhoz csatolt jegyzőkönyv (a kulturális javak háború idején megszállott területről való kivételének tilalma tárgyában) kihirdetéséről];
- b) 18/2000 (XII. 18) NKÖM rendelet a kulturális szakértők működésének engedélyezéséről és a szakértői névjegyzék vezetéséről;
- c) 2001. évi LXXX. törvény a jogellenesen kivitt kulturális javak visszaszolgáltatásáról;
- d) 191/2001. (X. 18.) Korm. rendelet az örökségvédelmi bírságról;
- e) 47/2001 (III. 27) Korm. rendelet a muzeális intézményekben folytatható kutatásról;

- f) 149/2001 (VIII. 31) Korm. rendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és az Európa Tanács tagállamai között 1992. január 16-án kelt, Valettában aláírt, a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről;
- g) 3/2002. (II. 15.) NKÖM rendelet a kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályairól;
- h) 17/2002. (VI. 21.) NKÖM rendelet a kulturális örökség hatósági nyilvántartására vonatkozó szabályokról;
- i) 20/2002. (X. 4.) NKÖM rendelet a muzeális intézmények nyilvántartási szabályzatáról;
- j) 4/2003 (II. 20.) NKÖM rendelet az örökségvédelmi hatástanulmányról;
- k) 1978. IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről, különösen a 216/A. § kulturális javak megrongálása;
- l) 218/1999 (XII. 28.) Korm. rendelet, különösen a 144. § régészeti szabálysértés és a 146. § kulturális javakkal kapcsolatos köteleességek elmulasztása.

2.4. A régészeti területek típusai

A Kötv. a régészeti területeket három típusba sorolja be:

- a) Fokozattan védett, vagy kiemelten védett régészeti lelőhely (13. § (4) bek)
- b) Régészeti lelőhely (7. § 20. pont)
- c) Régészeti érdekű területek (7. § 17. pont)

2.4.1. Fokozattan védett, vagy kiemelten védett régészeti lelőhely

A jelenleg hatályos örökségvédelmi törvény szabályozása alapján az érintett tulajdonosok ingatlanukat a védett régészeti lelőhelyre való tekintettel, a Kövt. és a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH) előírásainak figyelembe vételével használhatják. A Kövt. 13. § (1) bekezdése értelmében a lelőhelyen nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely annak akár részleges állapotromlását eredményezheti.

2.4.2. Régészeti lelőhely

A régészeti lelőhelyek általános védelmet élveznek a Kötv. 11. § alapján, és az ezek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenni (Kötv. 10. § (2) bek). Ezért a földmunkával járó fejlesztésekkel a régészeti lelőhelyeket el kell kerülni (Kötv. 19. § (1) bek).

A Kötv. 22. § szerint:

„(1) Ha a régészeti lelőhely elkerülése a fejlesztések, beruházások költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a fejlesztés, beruházás másutt nem valósítható meg, a veszélyeztetett régészeti lelőhelyeket előzetesen fel kell tární (a továbbiakban: megelőző feltárás).

(2) A megelőző feltárás részeként a régészeti lelőhelyen - a hatóság eltérő rendelkezésének hiányában - próbafeltárást kell végezni. A régészeti érintettség mértékétől függően - külön jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén - a hatóság régészeti megfigyelést írhat elő.

(3) A feltárás végzésére jogosult és a beruházó a megelőző feltárással vonatkozóan írásbeli szerződést köt. A szerződésnek tartalmaznia kell a feltárás időtartamát és annak teljes költségét. A szerződés érvényességéhez a hatóság jóváhagyása szükséges. A szerződés jóváhagyása során a feltárási engedélyezés szabályait kell megfelelően alkalmazni. A Hivatal a jóváhagyásról szóló határozatában a szerződésben előírtakon túl egyéb feltételeket is kiköthet. A szerződés jóváhagyása a feltárás engedélyezését is jelenti. A szerződésre egyebekben a polgári jog szabályai az irányadóak.”

Az Öhr. 2. § szerint a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal a rendeletben foglalt esetekben és tartalommal örökségvédelmi hatástanulmány elkészítetését írhatja elő, az Öhr. 3/A. § alapján a nagyberuházások esetében a terepbejárás dokumentációt tartalmazó hatástanulmány elkészítése kötelező, a R. 14/B. § (1) alapján „nagyberuházások esetén az örökségvédelmi hatástanulmány az építésügyi hatósági, illetve örökségvédelmi hatósági (szakhatósági) eljárásban a Hivatalhoz benyújtott kérelem kötelező melléklete”. Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítetése a beruházót terheli, az Öhr. 6. § (2) alapján arra feljogosítottak készíthetik el. Nagyberuházás esetén a 14/C. § értelmében a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat jogosult az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére.

A hatástanulmány készítője egyben nyilatkozik arról is, hogy a tervezett megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak (Öhr. 4. § e) pont).

A Kötv. 82. § (1) „Azt a természetes vagy jogi személyt és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet, aki (amely) az e törvényben engedélyhez kötött tevékenységet engedély nélkül vagy attól eltérő módon végzi, illetve a védetté nyilvánított, vagy e törvény erejénél fogva védelem alatt álló kulturális örökség elemeit jogellenesen megsemmisíti, vagy megrongálja, illetve a védett kulturális örökségi elemet kötelezettségének elmulasztásával veszélyezteti, örökségvédelmi bírsággal (a továbbiakban: bírság) kell sújtani. Az örökségvédelmi bírság kiszabása nem mentesít egyéb, építésügyi eljárásban kiszabható bírság alól.

(2) Bírsággal sújtható az, aki a jogszabály által előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget.”

A 191/2001. (X. 18.) Korm. rendelet alapján (2. § (1)-(2) bek.) az örökségvédelmi bírság kiszabásánál a nyilvántartott régészeti lelőhelyek a III. kategóriába tartoznak, vagyis a bírság a kötelezettségzegés vagy a károkozás mértéke szerint 10 ezer forinttól 25 millió forintig terjedhet, míg védett lelőhelyek esetében e tétel elérheti a 250 millió forintot is.

Ezzel párhuzamosan a szabálysértési jog és a büntetőjog is védelembe részesíti a régészeti lelőhelyeket.

A 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet 144. § szerint

„Aki

a) régészeti feltárás céljából jogszabályban előírt engedély nélkül ásatást, megelőző feltárást, falkutatást, műszeres lelet- és lelőhelyfelderítést végez vagy végeztet,

b) régészeti és természettudományos feltárásokra, lelőhelyekre, továbbá a régészeti jelentőségű védett földterületekre vonatkozó jogszabályi kötelezettségét megszegi, százezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.”

A régészeti lelőhelyek védelme a tulajdonos rendelkezési jogát is korlátozza. A Btk. 216/A. § büntetni rendeli a régészeti jelentőségű földterületeken elkövetett rongálást:

(1) Aki a tulajdonában álló, a kulturális javak körébe tartozó és védett tárgyat megrongálja, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki az (1) bekezdés szerinti tárgyat megsemmisíti, vagy annak helyrehozhatatlan károsodását idézi elő, öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

2.4.3. Régészeti érdekű terület, továbbá valamely tevékenység során bárhol újonnan észlelt régészeti lelőhely

Régészeti érdekű terület a Kötv. 7. § 17. pontja szerint „valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető.” A Kötv. 19. § (2) szerint: „A régészeti örökség elemei a régészeti érdekű területekről vagy a régészeti lelőhelyről csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el.” Ennek alapján fokozott figyelemmel és óvatossággal kell eljárni és minden tervezett földmunka előtt célszerű a hatósággal (KÖH) egyeztetni.

Az ilyen területeken előkerülő régészeti leletek esetében úgy kell eljárni, mint a váratlanul előkerülő régészeti leletek esetében, vagyis amikor az építkezés során új, eddig nem ismert régészeti lelőhely, vagy leletek kerülnek elő, akkor a Kötv. mentő feltárássra vonatkozó rendelkezéseit (24–26. §) kell betartani. Ezekben az esetekben a végzett tevékenységet abba kell hagyni, és a helyszín vagy lelet őrzése mellett haladéktalanul értesíteni kell a jegyzőt, aki a területileg illetékes múzeum és a KÖH szakmai bevonásáról köteles gondoskodni. A bejelentési kötelezettség a felfedezőt, az ingatlan tulajdonosát, az építtetőt és a kivitelezőt egyaránt terheli, elmulasztása örökségvédelmi bírság kiszabását vonja maga után (Kötv. 82. § (2) bek.) A múzeum 24 órán belül írásban köteles nyilatkozni a munka folytathatóságáról, amennyiben „a múzeum nyilatkozata alapján a régészeti emlék vagy a lelet veszélyeztetése nélkül a tevékenység még részlegesen sem folytatható, a tevékenység jellege szerint illetékes hatóság köteles annak folytatását azonnali hatállyal megtiltani és legfeljebb 30 napra felfüggeszteni, és intézkedéséről a hatóságot értesíteni.” Mentő feltárás esetén a szükséges beavatkozás költségeit a feltárássra jogosult intézmény (múzeum) köteles állni.

A Kötv. 26. § és a R. 16. § alapján a lelet, illetve a lelőhely bejelentőjét jutalom illeti meg, amely nemesfémek esetében nem lehet kisebb a beszolgáltatott lelet nemesfémtartalmának piaci értékénél. A nyilvántartásban nem szereplő régészeti lelőhelyben vagy az onnan származó leletekben okozott kár, illetve ezek megsemmisítése ugyancsak büntetendő cselekmény, a Btk. 216/A. § alapján.

2.5. Nagyberuházásokra vonatkozó külön rendelkezések

A nagyberuházásokra vonatkozó speciális rendelkezéseket a R. 2007. április 3-án hatályba lépett új fejezete tartalmazza a következő módon:

„14/B. § (2) A beruházó nyilatkozni köteles, hogy a tervezett beruházás nagyberuházásnak számít-e. A nyilatkozat, valamint az örökségvédelmi hatástanulmányról szóló 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendeletnek megfelelő örökségvédelmi hatástanulmány az építésügyi hatósági, illetve örökségvédelmi hatósági (szakhatósági) eljárásban a Hivatalhoz benyújtott kérelem kötelező melléklete.

14/C. § A földmunkával járó változtatás teljes kiterjedésére vonatkozóan mind az előkészítő munkálatok, mind a kivitelezés tekintetében régészeti megfigyelést kell biztosítani, a régészeti lelőhelyeken pedig megelőző feltárást kell végezni.

14/D. § (1) A nagyberuházások során a terepen végzett régészeti munkálatok és dokumentációkészítés, valamint az elsődleges leletfeldolgozás tekintetében a feladatokat - beleértve a régészeti érdekeltségeket érintő előkészítő munkafázisokban való részvételt is - a Tv. 22. § (3) bekezdésében meghatározott szerződés keretében a régészeti szakszolgálat látja el.

(2) A régészeti szakszolgálat feladatainak hatékonyabb ellátása érdekében bevonhatja az adott nagyberuházással érintett területen régészeti feltárás végzésére feljogosított intézményeket. A történeti városmagok területét érintő nagyberuházások esetén a folyamatban lévő kutatási programokat végző intézményeknek elsőbbséget kell biztosítani.

14/E. § (1) A régészeti szakszolgálat köteles a teljes építési területen a tűzszerészeti átvizsgálási, valamint az azzal kapcsolatos előkészítési (bozót- és cserjeirtás), felderítési feladatok ellátásáról gondoskodni.

(2) A régészeti lelőhelyeken feltárássra a régészeti szakszolgálat csak azokon a helyeken köteles sort keríteni, ahol a beruházás a talajt a jelenlegi talajszintnél 30 cm-nél, illetve a humuszréteg alsó szintjénél mélyebben érinti, vagy ahol a régészeti jelenségeket a beruházás egyéb módon veszélyezteti. Veszélyeztetésnek számít különösen az erózióknak való kitétel (víz, szél, fagy, növényültetés), a földmunkával, anyagkitermeléssel vagy építkezéssel történő megsemmisítés vagy megbolygatás, az állapotváltozással járó elfedés.

14/F. § (1) A beruházás, illetve a régészeti feltárás előkészítése során ismertté vált és a kulturális örökség hatósági nyilvántartására vonatkozó szabályokról szóló 17/2002. (VI. 21.) NKÖM

rendelet szerint nyilvántartásba vett lelőhelyekre is tekintettel a régészeti szakszolgálat a beruházóval a feltárással kapcsolatos szerződést köt, amelynek hatósági jóváhagyás céljából történő bemutatásával egyidejűleg megkéri a feltárási engedélyt. [...]

14/J. § (1) Amennyiben a feltárás során eredeti összefüggéseiben megmaradt helyszínen megtartható emlékek (épített régészeti örökségi elemek) kerülnek elő, erről a feltárás vagy a régészeti szakszolgálat vezetője 3 napon belül írásban bejelentést tesz a Hivatalnak.

(2) Az (1) bekezdés szerint bejelentett régészeti emlékek kezeléséről - ideértve az ideiglenes megóvásukra, esetleges eltávolításukra, helyszíni megőrzésükre, illetve helyszíni bemutatásukra vonatkozó előírásokat - a bejelentő véleményének kikérése után 8 napon belül a Hivatal dönt.”

3. Vizsgálat (értékelés)

3.1. Általános földrajzi, geomorfológiai leírás

A mai Dömsöd 1939. január 1-én Dab és Dömsöd egyesítéséből jött létre.

Dömsöd nevének első említése 1280-ból: Gumseed. A földrajzi etimológiai szótár szerint képzése a magyar régies Dimus személynévből alakult –d képzővel, amely a Dömös helynév előzménye. (Kiss 1988. I. 388.) További középkori névváltozatai: Dempesed, Demsed, Demesd, Dumschud, Gumschud = Gyömsöd. A mai névforma a 18. századtól véglegesül. Dömsöd honfoglaláskori szállásterület, amit a Szórhalompusztán talált sírlelet bizonyít. Az Árpád-kor végén királynéi birtok, majd a margitszigeti apácáké lett. A pápai tizedjegyzékből kiderül, hogy 1332-ben már biztosan volt katolikus plébánia. A falu a tatárjáráskor elpusztul, de hamarosan újratelepül. 1424-ben Zsigmond király Borbála királyné birtokába helyezi több más faluval együtt. 1492-ben Dömsöd a környék legnagyobb úrbéres faluja lehetett. A török korban nem pusztul el, adózó falu, bár lakossága folyamatosan csökken. Református egyházának alapítása 1558-ra tehető. A lebontott templom helyén 1774-76-ban építenek újat, copf stílusban. Első ismert úrasztali pohara az 1652-es évszámot viselte. A falu pecsétje 1690-ből származik. 1696-ban öntött harangja pusztulása után 1793-ban öntötték újat. A török kor után a gróf Koháry család birtoka lett, a falu elszegényedett, amit a közeli rácok portyái csak fokoztak. A visszatelepülés után újra gazdaggá válik a település. 1874-ben zárták be a régi temetőt és 1875-ben nyitják meg az új temetőt.

Dab. A 11. században már község, amit éremlelet (51 db denar) és egy 1085-ben kelt oklevél bizonyít. Ez utóbbi királyi irat a Tihanyi Apátság birtokait erősíti meg, és jobbágyközségként említi Dabot. A tatárjárás elpusztította, lakosai a Somlyó sziget nádasaiban húzódtak meg, ezután „puszta hely”. 1313-ban „a dabi nemesek birtoka”. Ezután a mohácsi vészig virágzó település volt. Okleveles említései: 1291: Dob, Dab(y), 1416: Daab. Temploma a 15. században épült, református papjait 1652 óta ismerjük. A török időkben adózó hely, kiűzésük után megélénkül az élet a faluban, ekkor (1686) készül pecsétje is. Egy 1728-as adat szerint a Dunán hajómalom volt. Klasszicista stílusú református templomát 1801-1805 között építették.

Dömsöd a Duna-Tisza köze északi, Pest megye déli részén, az 51. sz. főút mentén, a volt ráckevei járásban található, a Ráckevei (Soroksári) Duna bal partján, a keleti hosszúság $18^{\circ}57'$ és $19^{\circ}05'$, illetőleg az északi szélesség $47^{\circ}02'$ és $47^{\circ}08'$ koordináták között. Tengerszint feletti magassága 89,1 – 100,2 méter. Nyugaton a Duna határolja, keleten benyúlik a Kiskunsági Nemzeti Park területére. Közigazgatásilag a Csepel-szigeti Makád, Szigetbecse és Ráckeve, a Pest megyei Kiskunlacháza és Apaj, illetve a Bács-Kiskun megyei Kunszentmiklós és Tass határolják. 7242 hektáros összterületén 1998-ban 5370 lakost számláltak. Fő vízfolyása a Ráckevei (Soroksári) Duna, mellette a Holt-Duna, területén folyik a Dunába északon a Dömsödi-árapasztó (Öv-csatorna) és délen a Tassi (I.) főcsatorna. Egyéb természetes vízfolyása nincs.

A tájfejlődés során a pleisztocén időszakban az Ős-Duna 20-60 méter vastagságú üledéket rakott itt le. Az egyes régészeti kultúrák népei a közelében fekvő magaslatokon telepedtek meg.

A terület a Csepeli sík kistáj része. A kistáj mérsékelt meleg, száraz éghajlatú, vízhiányos terület, amit csak a Duna jelenléte tesz kedvezőbbé. A táj alapvető karakterét a dunamentiség és az emberi tevékenység határozza meg.

Dömsöd a ráckevei kistérség része is. Ez a Dunántúli-dombság, az Északi-középhegység, az Alföldön belül pedig a Mezőföld és a Pesti síkság találkozásánál található.

Talaját a Duna alakította, homokos-kavicsos hordalékmezőket hozott létre, talaja laza, üledékes. A mocsaras területeket a 19. században csapolták le, ennek következménye, hogy a Kiskunsági Nemzeti Park területén meszes-szódás talajú szikes puszták találhatók. Dömsöd határában a Holt-Duna-ág mocsárvilága természetvédelmi terület.

A felszínt öntésiszap vagy iszapos homoktakaró, illetve az ezen az alapon kialakult talajok borítják.

Növényföldrajzi szempontból a kistáj a Duna-Tisza közti flórajárásba sorolható. A Duna menti területeket nagyrészt folyóparti társulások, mocsarak, bokorfüzesek, fűz-nyár ligetek, tölgy-kőris-szil ligeterdők borítják. A Dunától távolabbi síkon homokpuszták, homoki tölgyesek, nyáras-borókások, tatárjuharos lösztölgyesek a jellemzőek. A művelési ágak szerinti megoszlás alapján közel 6000 hektár a szántó, kert, szőlő, rét és legelő összterülete, ehhez képest igen alacsony a nádas és az erdő aránya (100 – 150 hektár).

A körzet éghajlata szélsőségesen kontinentális jellegű. A metrikus adatokat a közeli és hasonló helyzetű Inárcson mértek alapján adjuk meg. Az évi átlagos középhőmérséklet 10°C , a

téli -0,5 °C, a nyári 20,8 °C. Az éves csapadékmennyiség 500-550 mm között változik, a téli hónapok átlaga 26-50 mm, a nyári hónapoké 45-56 mm körüli. A napsütéses órák száma évente 2000-2100 körüli értéket mutat. Az uralkodó szélirány az északnyugati.

3.2. Általános történeti leírás

Dömsöd határának régészeti kutatását érdemes két nagyobb földrajzi egysége szempontjából külön bontani.

Dab 1939. január 1-én egyesült Dömsöddel, ezért korábbi története önálló.

Dömsöd határában 1877-ben kerültek először elő régészeti leletek, közelebről ismeretlen lelőhelyről, két kora bronzkori, harangedényes bögre.

A dömsödi határban kelta hólyagos karperec töredékei kerültek elő, a lelet a Magyar Nemzeti Múzeumba került 1882-ben.

Dömsödön „az egykori barátklasztrom alapjaiban” talált aranyozott rézkehely, vaslakat, vaskulcs és egy vastárgy került 1899-ben a Magyar Nemzeti Múzeumba.

Dömsöd határában 1928-ban történt először régészeti kutatás. Ekkor Tompa Ferenc, a Magyar Nemzeti Múzeum régészeti osztályának vezetője a holland báró Vanheordt és Van Giffen vezetésével végzett ásatásokat a dömsödi vasútállomás (a falu északkeleti sarkánál, az apaji út és a községhatár metszéspontjában, Apaj határán) melletti Varsányi birtokon. A bronzkor második feléből, (vatya kultúra, Kr. e. 1600 – 1500.) származó temetőből kb. 60 urna és egyéb leletek kerültek elő, amelyek a groningeni múzeumba kerültek (1942). /Dömsöd 2. lh./

Dömsöd-Szörhalompusztán honfoglaláskori sírból származó veretek kerültek a Magyar Nemzeti Múzeumba 1939-ben. /A falu keleti határának közepén, Szörhalom-dűlő, halom: Dömsöd 27. lh.: avar/

Dömsöd, Bak-ér medre. 1948-ban kútásáskor ismeretlen korú kövezett emberi sírra bukkantak. (KÖH 58277) A község előljáróságának jegyzőkönyve szerint június során Somogyi József dömsödi lakos (Kisapaj) a lakásától 500 méterre lévő domb melletti Bak ér medrében kutat ásott. Egy méter mélységben emberi kéz által lerakott terméskörétegre, alatta emberi csontokra, alatta farétegre bukkantak. Tovább ásni nem lehetett a talajvíz miatt. (MNM Adattár 25 D I., Ltsz.:

918.) A fentiek értelmében a kérdéses hely nem Dömsödön van, hanem Apajon, attól is délkeletre van.

Dömsöd. A községtől északra kukoricagóré ásásakor bronzkori urna került elő 1954-ben (MNM, Szentlélek Tihamér). Nem azonosítható.

Dömsöd, Farkas István földje (Dömsödtől délkeletre, kb. 10 km-re, tehát ez Dab volt). Kőszegi Frigyes 1956-os jelentése szerint (MNM 169 D III., Ltsz.: 1055) őskori, középső bronzkori temető nyomait lehetett itt megfigyelni. (KÖH 58280) /Dömsöd 31. lh./

Dömsödön, (a falu északkeleti részén/ az Apaji ÁG. területén Radnóti Aladár 1956. V. 29-én figyelt meg középkori telepnymokat. (KÖH 58279) A tények ennél árnyaltabb képet rajzolnak meg. A kérdéses iratot egyrészt Radnóti Aladár Salamon Ágnessel együtt írta. A lelőhely a jelentés címe szerint valóban a Dömsöd-apaji Állami Gazdaság területe, ez azonban valójában 18.000 hold, melynek csak a központja Apaj. A jelentésben hét lelőhely pontos adatai szerepelnek, melyek Kisapaj-puszta, Apaj-puszta és a Szunyog-major területére esnek, ma mindegyik Apaj része, Dömsödtől keletre. Így ezek nem dömsödi lelőhelyek. Az adatok egyébként a középkori Kisapaj, Nagypaj és Szunyog község nyomaira, népvándorláskori és szarmata sírokra, bronzkori sírokra és rézkori telepre vonatkoznak (MNM Adattár 168 D III., Ltsz.: 1054.).

Dömsöd-Apajon, északkeleten (Apajpuszta-Kakasdomb) 1972-ben bolygattak meg földmunkák során egy bronzkori, Vatyá telepet. Kerámia. (P. Hartyáni – Nováki 1975. 9.) Patay Pál helyszíni szemléje. (KÖH 58276) Apajpuszta nem Dömsöd része.

Dömsöd, Hegyeshalom-homokbánya (Tassi úti homokbánya), a falu déli határának közepén. 1975. január 8-án figyelt meg Kiss Attila őskori és népvándorláskori szórványleletet (MNM Adattár IX.58./1975). A helyszíni szemle szerint 1975. január 7-én Ócsay Julianna (Dömsöd, Kiss u. 15.) tanuló vitt be leleteket a MNM RO-ra. Elmondása szerint ezeket a hegyeshalmi homokbányában találták gépi homokkitermelés során. Kiss Attila a kiszálláskor a Hegyeshalom oldalában nyitott homokbányát figyelt meg, az 51. út és a Dunaszekcsőre vezető út között. Az 50x60 méteres gödör oldalában 4-5 helyen látszott régészeti elszíneződés, de ezeket már teljesen kibolygatták. A bánya nyugati oldalán teljes lócsontváz és őskori cserepek darabjait találta. A helyszíni vázlat alapján valószínűnek tartható a 2008-as terepbejárás adataival való azonosítás. (KÖH 52282) /Dömsöd 4. lh., 2008-ban: őskor, késő középkor./

Dömsöd-Leányváron Miklós Zsuzsa azonosított bronzkori erődített telepet 1976-os helyszíni szemlén, majd 2006-ban légifotózással. (KÖH 47720) /Dömsöd 1. lh./

Dömsöd-Apajpuszta, északkeleten, a lánczi Urbő nevű határrészen mélyszántásból kora és késő bronzkori kerámia került elő terepbejárás során (1986). Apajpuszta ma Apajon van Ürbő pedig ettől keletre, tehát ez az adat valószínűleg nem Dömsödre vonatkozik. /A Dömsöd 2. lh-től keletre./

Dömsöd-Szunyogh pusztán (a falu északkeleti részén, Apajon Kiskunlacháza felé), a 103,1 mp dombon 1990-ben leletbejelentés nyomán végzett terepbejárás eredményezett lelőhelyet. A középkori templom, annak temetője és a faluhely mellett szarmata településre is utaltak a leletek. Az adat egyébként feltehetőleg nem Dömsödre vonatkozik. /A Dömsöd 2. lh-től keletre./

Dömsöd, Szent Tamás úti-dűlőben Czajlik Zoltán településnyomokat mutatott ki légifényképezéssel 2005. június 20-án. Őskor. (KÖH 57196) /14. lh.: őskor, szarmata; 15. lh.: vaskor, avar kor/

Dabról 1859-ben közöltek római kori leletet (bronztükrő és vödör).

Dabról 1865-ben közöltek egy vaskori urnasírt. (Ez a kettő lehetséges, hogy azonos lelőhelyről származik: Kenner 1865. 91.)

Dabon, a Tassi út melletti szőlőkben a dömsödihez hasonló urnatemető került elő. (D. Nagy – Szabó – Stein 1992. 21.) Elvileg: /Dömsöd 5. lh./ Közelében: Dömsöd 4. lh.: őskor, késő középkor.

Dabon a Tassi út és a Dunavédgát mentén 1933. áprilisában ástak ki népvándorláskori temetőre utaló leletet (Kiséri Nagy L. 4. o.). (KÖH 58278) Ezt a Magyar Nemzeti Múzeumba küldték (IV. 24.), melyre Fettich Nándor válaszolt (MNM Adattár 92 D II., Ltsz.: 980). Ebből kiderül, hogy ez a lelet azonos az 1938-ban beletárolt, avar sírból származó bronz karpereccel (Szentpéteri 2002. 118.).

Dabról 1946-ban került elő egy 51 darabból álló 11. századi éremlelet I. Bélától I. Lászlóig. (KÖH 58278)

Dömsöd környezetében számos fontos avar kori régészeti lelőhely található: Bugyi-Ürbőpuszta, Tatárszentgyörgy (Pest m.); Kunszentmiklós-Kunbábony (Bács-Kiskun m.); Adony,

Dunaújváros, Iváncsa (Fejér m.). Fejér megyéből még megemlíthető Rácalmás (langobardok), Perkáta (kunok), Dunaújváros (minden korszak). Pest megyéből a Csepel-sziget nagy része lelőhelye különböző régészeti kultúrák területének. Területünk esetében a legfontosabb tényező a dunai átkelőhely lehetősége.

Az egyes régészeti korszakok a következő mértékben képviseltetik magukat Dömsödön.

(A névvel és évszámmal feltüntetett adatok kivételével a többi Szabó Zoltán 2008. január 22-27-i terepbejárás eredménye.)

ISMERETLEN KORSZAK

Ismeretlen (de bizonyosan régészeti) korú leletek lelőhelyei.

24. lh.

Dömsöd lakott területének északi határán, a Nemedi úti-dűlőben előkerült terepbejárás kerámia jellegtelen volta miatt semmilyen korszakhoz nem köthető, de biztosan régészeti korú.

30. lh.

Dömsöd északnyugati sarkában, Bálványos-Hügye középső részén ismeretlen korú csontvázas temetkezések nyomai figyelhetők meg. Az ugyanitt előkerült terepbejárás kerámia őskori része a korszakon belül pontosabban nem határozható meg. Az ugyanitt előkerült középkori anyag szintén nem határozható meg közelebbről. Kapcsolódik: 29. lelőhely.

ŐSKOR

Pontosabban nem azonosítható őskor.

4. lh.

Hegyeshalom-homokbánya, Tassi úti homokbánya: 1975. I. 8. Kiss Attila helyszíni szemléje szórványleletekről: pontosabban nem azonosított őskor, népvándorlaskor (KÖH 58282). Talán azonos Dömsöd 4. lelőhelyünkkel: Dömsöd déli (Dab) határvonalán, a Közép-dűlőben, a Hegyeshalom és a Tassi út között előkerült terepbejárás kerámia őskori része pontosabban meg nem határozható rézkori vagy bronzkori. Ugyanitt késő középkori vagy kora újkori anyag is.

11. lh.

Dömsöd északnyugati részén, a Tekerés-éri-dűlő nyugati részén, a Tekerős-patak keleti partján előkerült terepbejárás kerámia őskori része a korszakon belül pontosabban nem határozható meg. Ugyanitt szarmata anyag is előkerült. Kapcsolódik: őskor: (bár a lelőhely anyaga nem határozható meg egyértelműen): 1., 6., 7., 9., 10.; népvándorláskor: 6., 8., 9., 10., 12. lelőhely.

14. lh.

Dömsöd déli részén, Dabon, a Szent Tamás úti-dűlő nyugati részén előkerült terepbejárás kerámia őskori része a korszakon belül pontosabban nem határozható meg. Ugyanitt szarmata anyag is előkerült. A Szent Tamás úti-dűlő területén Czajlik Zoltán 2005-ben őskori telepnyomokat állapított meg légifotózással (KÖH 57196).

30. lh.

Dömsöd északnyugati sarkában, Bálványos-Hügye középső részén előkerült terepbejárás kerámia őskori része a korszakon belül pontosabban nem határozható meg. Az ugyanitt előkerült középkori anyag szintén nem határozható meg közelebbről. A területen ismeretlen korú csontvázas temetkezések nyomai figyelhetők meg. Kapcsolódik: 29. lelőhely.

Rézkor vagy bronzkor.

4. lh.

Dömsöd déli (Dab) határvonalán, a Közép-dűlőben, a Hegyeshalom és a Tassi út között előkerült terepbejárás kerámia őskori része pontosabban meg nem határozható rézkori vagy bronzkori. Ugyanitt késő középkori vagy kora újkori anyag is. /Hegyeshalom-homokbánya, Tassi úti homokbánya: 1975. I. 8. Kiss Attila helyszíni szemléje szórványleletekről: őskor, népvándorláskor. Talán azonos Dömsöd 4. lelőhelyünkkel (KÖH 58282)./

Rézkor. (Kr. e. 4500/4400 – 2700/2500)

7. lh.

Dömsöd északnyugati községhatárán, a Tekerés-éri-dűlő északi részén, az 51-es úttól keletre előkerült őskori kerámia egy része rézkori. A többi a középső bronzkorra (vatya) keltezhető. A rézkori rész kapcsolódik a 9., a bronzkori az 1., 6., 10., az egész földrajzi helyzete pedig a 8. és 11. lelőhelyhez.

9. lh.

Dömsöd északnyugati községhatárán, a Tekeres-éri-dűlő északi részén előkerült terepbejárás kerámia őskori része rézkori. A többi a szarmata korra keltezhető. A rézkori rész kapcsolódik a 7., a szarmata a 6., 8., 10., 11., az egész földrajzi helyzete pedig az 1. lelőhelyhez.

Bronzkor általában. (Kr. e. 2700/2500 – 900/800)

17. lh.

Dömsöd (Dab) délkeleti részén, a Fehértóháti-dűlő déli részén előkerült terepbejárás kerámia őskori része pontosabban meg nem határozható bronzkori. Az ugyaninnen származó népvándorláskori kerámia sem azonosítható korszak szerint. Kapcsolódik: korban: 16.; földrajzilag: 18. lelőhely.

19. lh.

Dömsöd északnyugati részén, a Nagy-ér-csatorna nyugati partján, a Halastó közelében (nincs dűlőnév) előkerült terepbejárás kerámia pontosabban meg nem határozható bronzkori. Kapcsolódik: bronzkor: 20., 22., vaskor: 21., 22. lelőhely.

Kora bronzkor. (Kr. e. 2700/2500 – 1900/1800)

10. lh.

Dömsöd északnyugati részén, a Tekeres-éri-dűlő nyugati részén, a Tekerős-patak és az 51-es út között talált terepbejárás kerámia őskori része kora bronzkori. Ez az 1. lelőhely (Leányvár) bronzkori földvárának vonzáskörzetébe tartozó lelőhelyek sorát gyarapítja. A lelőhelyhez legközelebb eső 28. lelőhely anyaga szintén kora bronzkori, a többi középső bronzkori, illetve rézkori. A népvándorláskori anyag pedig (a szintén a Tekerős-patak kanyarulata mentén sorakozó) szarmata telepek egyikének bizonyítéka. Kapcsolódik: őskor: kora bronzkor: 28., rézkor: 7., 9., középső bronzkor: 1., 6., 7.; népvándorláskor: 6., 8., 9., 11. lelőhely.

28. lh.

Dömsöd északi részén, a Tekeres-éri-dűlő nyugati szélén, az 51-es út keleti oldalán, a cross-pályától északra gyűjtött terepbejárás kerámia kora bronzkori. Ez kapcsolódik a 10. lelőhely anyagához, mindkettő pedig a Tekerős-patak menti bronzkori lelőhelylánc összefüggésrendszerébe illik. Kapcsolódik: korban: 10.; földrajzilag: 11., 12. lelőhely.

Középső bronzkor. (1900/1800 – 1400/1300)

1. lh.

Dömsöd északnyugati részén, a Tekerés-éri-dűlőben, az 51-es úttól keletre, a Tekerős-patak mellett emelkedő domb neve Leányvár. A Miklós Zsuzsa által azonosított bronzkori (valószínűleg középső bronzkori) erődített földvár a terület egyik őskori központja lehetett. (KÖH: 47720) Kapcsolódik: korszakban: 6., 7., 9., 10., 11.; földrajzilag: 8.

2. lh.

Dömsöd határában 1928-ban Tompa Ferenc, a Magyar Nemzeti Múzeum régészeti osztályának vezetője a holland báró Vanheordt és Van Giffen vezetésével végzett ásatásokat a dömsödi vasútállomás (a falu északkeleti sarkánál, az apaji út és a községhatár metszéspontjában, Apaj határán) melletti Varsányi birtokon. A középső bronzkori (vatya kultúra, Kr. e. 1600 – 1500.) temetőből kb. 60 urna és egyéb leletek kerültek elő, amelyek a groningeni múzeumba kerültek (1942). Ehhez nem kapcsolódik más lelőhely.

5. lh.

A Dabon, a Közép-dűlőben, a Tassi út melletti szőlőkben a dömsödihez hasonló urnatemető került elő. (D. Nagy – Szabó – Stein 1992. 21.) Ez csak irodalmi adat, ezért elvileg: Dömsöd 5. lh. Kapcsolódik: a 4. lelőhely őskori anyaga (bár az 5. helye csak hozzávetőleges).

6. lh.

A község északnyugati részén, a Tekerés-éri-dűlő északnyugati sarkában, a Leányvár, 1. lelőhelytől délre talált terepbejárási kerámia középső bronzkori része (koszider, Kr. e. 1500 – 1400) nyilvánvalóan a leányvári erődített telephez tartozik, de annak sáncán kívül esik. Ugyanitt szarmata anyag is. Kapcsolódik: őskor: 1., 7., 9., 10., 11.; népvándorlaskor: 8., 9., 10., 11. lelőhely.

7. lh.

A község északnyugati részén, a Tekerés-éri-dűlő, a községhatár és az 51-es út találkozásától keletre, a Tekerős-patak nyugati oldalán, az 1. lelőhely (Leányvár) bronzkori földvárát övező patak túloldalán terepbejáráás során talált kerámia középső bronzkori (vatya, Kr. e. 1600 – 1500) az erődhez tartozó egyik településre utalhat, csakúgy, mint a 6. lelőhely anyaga. Ugyanitt rézkori anyag is. Kapcsolódik: bronzkorhoz: 1., 6., 10., rézkorhoz: 9.; földrajzilag: 8. és 11. lelőhely.

16. lh.

2008: A Fehértóháti-dűlő déli részén előkerült terepbejárási kerámia középső bronzkori telepre utal. Ehhez kapcsolódhat a szomszédos 17. lelőhely bronzkori anyaga is.

20. lh.

A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és az 51-es út között (nincs dűlőnév), a csatorna keleti partján („Ikerdomb”) talált terepbejárási kerámia középső bronzkori (koszider, Kr. e. 1500 – 1400) telepre utal. A csatorna mindkét partján talált lelőhelyek (19., 20., 21., 22.) összességében intenzív anyaga egy nagyobb őskori lelőhelyet jelez, melyen belül a 20. és 22. anyaga középső bronzkori. Kapcsolódik: bronzkor: 19., 22.; vaskor: 21, 22. lelőhely.

22. lh.

A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és az 51-es út között (nincs dűlőnév), a csatorna keleti partján talált terepbejárási kerámia bronzkori része a 20. anyagával együtt középső bronzkori. Az ugyanitt előkerült vaskori anyag a 21. lelőhely anyagával együtt kelta telepre utal. A csatorna mindkét partján talált lelőhelyek (19., 20., 21., 22.) összességében intenzív anyaga egy nagyobb őskori lelőhelyet jelez, melyen belül a 20. és 22. anyaga középső bronzkori. Kapcsolódik: bronzkor: 19., 20., 22.; vaskor: 21., 22. lelőhely.

25. lh.

Dömsöd belterületének északi részén, a református temetőtől északra gyűjtött terepbejárási kerámia őskori része középső bronzkori. Ez kapcsolódik a 26. lelőhely anyagához, mindkettő pedig a Tekerős-patak menti bronzkori lelőhelylánc összefüggésrendszerébe illik. A késő középkori anyag pedig nyilvánvalóan Dömsöd középkori faluhelyhez tartozik.

26. lh.

Dömsöd belterületének északi részén, a református temető nyugati oldalán gyűjtött terepbejárási kerámia középső bronzkori. Ez kapcsolódik a 25. lelőhely anyagához, mindkettő pedig a Tekerős-patak menti bronzkori lelőhelylánc összefüggésrendszerébe illik.

31. lh.

1956: Dömsöd, Farkas István földjén, Dömsödtől délkeletre (tehát a dabi részen), kb. 10 km-re középső bronzkori temetőre utaló leletek (kerámia és állítólagos sírhelyek) kerültek elő. (KÖH 58280) Kapcsolódik: korban: 16., 17. lelőhely.

Vaskor. (900/800 – 0)

15. lh.

A község déli határán, a Szent Tamás úti-dűlő keleti részén, a Tassi-határ-dűlőtől északra talált terepbejárás kerámia őskori része vaskori, a népvándorláskori pedig avar. Czajlik Zoltán 2005. június 20-án légifényképezéssel őskori településnyomokat dokumentált a Szent Tamás úti-dűlőben (KÖH 57196). A 2008. január 25-i terepbejárás során valószínűleg ezt a lelőhelyet sikerült azonosítani a Dömsöd 14. lelőhellyel együtt. Kapcsolódik: földrajzilag: 14. lelőhely.

21. lh.

A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és az 51-es út között (nincs dűlőnév), a csatorna keleti partján talált terepbejárás kerámia vaskori, kelta (Kr. e. 450 – 0) telepre utal. A csatorna mindkét partján talált lelőhelyek (19., 20., 21., 22.) összességében intenzív anyaga egy nagyobb őskori lelőhelyet jelez, melyen belül a 21. és 22. lelőhely anyaga vaskori. Kapcsolódik: bronzkor: 19., 20., 22.; vaskor: 22. lelőhely.

22. lh.

A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és az 51-es út között (nincs dűlőnév), a csatorna keleti partján talált terepbejárás őskori kerámia vaskori része a 21. anyagával együtt telepre utal. Az anyag bronzkori része a 20. anyagával együtt középső bronzkori. A csatorna mindkét partján talált lelőhelyek (19., 20., 21., 22.) összességében intenzív anyaga egy nagyobb őskori lelőhelyet jelez, melyen belül a 21. és 22. anyaga vaskori. Kapcsolódik: bronzkor: 19., 20., 22.; vaskor: 21. lelőhely.

NÉPVÁNDORLÁSKOR (406 – 895/96)

Pontosabban nem azonosítható népvándorláskor.

4. lh.

Hegyeshalom-homokbánya, Tassi úti homokbánya: 1975. I. 8. Kiss Attila helyszíni szemléje szórványleletekről: pontosabban nem azonosított népvándorláskor, őskor (KÖH 58282). Talán azonos Dömsöd 4. lelőhelyünkkel: Dömsöd déli (Dab) határvonalán, a Közép-dűlőben, a Hegyeshalom és a Tassi út között előkerült terepbejárás kerámia őskori része pontosabban meg nem határozható rézkori vagy bronzkori. Ugyanitt késő középkori vagy kora újkori anyag is.

17. lh.

Dömsöd (Dab) délkeleti részén, a Fehértóháti-dűlő déli részén előkerült terepbejárési kerámia népvándorláskori része nem azonosítható korszak szerint. Az ugyanitt előkerült őskori anyag pontosabban meg nem határozható bronzkori. Kőszegi Frigyes 1956-os jelentése szerint őskori, bronzkori temető nyomait lehetett nagyjából itt /Dömsöd, Farkas István földje (Dömsödtől délkeletre, kb. 10 km-re)/ megfigyelni (KÖH 58280). Ez talán azonos lehet Dömsöd 16-17. lelőhelyünkkel. Kapcsolódik: korban: 16.; földrajzilag: 18. lelőhely.

Szarmata kor. (az Alföldön ez egyúttal római kor /0 – 406/ is; majd népvándorláskor: 516-ig.)

6. lh.

Dömsöd északnyugati részén, a Tekeres-éri-dűlő északnyugati sarkában, a Leányvár, 1. lelőhelytől délre talált terepbejárési kerámia népvándorláskori része szarmata. Az ugyanitt talált őskori része középső bronzkori (koszider, Kr. e. 1500 – 1400), ez nyilvánvalóan a leányvári erődített telephez tartozik, de annak sáncán kívül esik. Kapcsolódik: őskor: 1., 7., 9., 10., 11.; népvándorláskor: 8., 9., 10., 11. lelőhely.

8. lh.

A község északnyugati, a Tekeres-éri-dűlő északkeleti részén, a Tekerős-patak északi partján terepbejárás során talált kerámia szarmata telepre utal, ami a patak parti szarmata megtelepedés bizonyítéka. Kapcsolódik: korszakban: 6., 9., 10. és 11. lelőhely.

9. lh.

Dömsöd északnyugati községhatárán, a Tekeres-éri-dűlő északi részén előkerült terepbejárési kerámia népvándorláskori része szarmata. Az őskori rész a rézkorra keltezhető. Kapcsolódik: rézkor: 7.; szarmata: 6., 8., 10., 11., az egész földrajzi helyzete pedig az 1. lelőhelyhez.

10. lh.

Dömsöd északnyugati részén, a Tekeres-éri-dűlő nyugati részén, a Tekerős-patak és az 51-es út között talált terepbejárési kerámia népvándorláskori anyaga (a Tekerős-patak kanyarulata mentén sorakozó) szarmata telepek egyikének bizonyítéka. Az ugyanitt talált leletek őskori része kora bronzkori. Ez az 1. lelőhely (Leányvár) bronzkori földvárának vonzáskörzetébe tartozó lelőhelyek sorát gyarapítja. A lelőhelyhez legközelebb eső 28. lelőhely anyaga szintén

kora bronzkori, a többi középső bronzkori, illetve rézkori. Kapcsolódik: őskor: kora bronzkor: 28., rézkor: 7., 9., középső bronzkor: 1., 6., 7.; népvándorláskor: 6., 8., 9., 11., 12. lelőhely.

11. lh.

Dömsöd északnyugati részén, a Tekeres-éri-dűlő nyugati részén, a Tekerős-patak keleti partján előkerült terepbejárás kerámia népvándorláskori része szarmata. Ugyanitt őskori anyag is, amely a korszakon belül pontosabban nem határozható meg. Kapcsolódik: őskor: (bár a lelőhely anyaga nem határozható meg egyértelműen): 1., 6., 7., 9., 10.; népvándorláskor: 6., 8., 9., 10., 12. lelőhely.

12. lh.

A község északnyugati részén, a Tekeres-éri-dűlő déli részén, a Tekerős-patak és az 51-es út találkozásánál, a patak keleti oldalán talált terepbejárás kerámia népvándorláskori szarmata része jól kapcsolódik a tőle északra megfigyelt patak parti szarmata telepekhez. A középkori anyag is hasonló geográfiai okból jelezhet telepet, de ehhez nem kapcsolódik közeli hasonló korú lelőhely. Kapcsolódik: népvándorláskor: 6., 7., 9., 10., 11.; földrajzilag: 28. lelőhely.

13. lh.

A község középső részén, a Mátyus-halma északi részén, az Apaji út keleti oldalán, az állattelep (birkatelepe) mellett talált terepbejárás kerámia népvándorláskori szarmata anyaga az üllői fazekasműhely termékeivel egyezik meg. Kapcsolódik: korszakban: 14. lelőhely.

14. lh.

Dömsöd déli határán (Dab), a Szent Tamás úti-dűlő nyugati részén, a Tassi-határ-dűlőtől északra talált terepbejárás kerámia népvándorláskori szarmata anyaga az üllői fazekasműhely termékeivel egyezik meg, őskori része pedig pontosabban nem azonosítható. A Szent Tamás úti-dűlő területén Czajlik Zoltán 2005-ben őskori telepnyomokat állapított meg légifotózással (KÖH 57196). Kapcsolódik: 15., korszakban még: 13. lelőhely.

18. lh.

Dömsöd déli részén (Dab), a Kotvány-dűlő közepén talált terepbejárás kerámia népvándorláskori szarmata része telepre utal. A középkori anyagban előkerült cserépbogrács töredék Árpád-kori. A közelebről meg nem határozható többi középkori cserép a Dabot övező középkori faluhelyek/tanyák egyikének bizonyítéka. Kapcsolódik: földrajzilag: 16., 17. lelőhely.

23. lh.

A község északi részén, a Dömsödi-árapasztó (Öv-csatorna) kanyarjának déli partján, az Agyagos közepén talált terepbejárás kerámia népvándorlaskori szarmata része a község vízparti szarmata településeinek sorába illeszkedik. A középkori anyagban előkerült rádlis töredék Árpád-kori. A késő középkori anyag a középkori Agyagos falu helyét jelzi. Kapcsolódó lelőhely nincs.

29. lh.

Dömsöd északi határán, a ráckevei határon, Bálványos-Hügye középső részén, a Nagy-ér csatorna nyugati partján gyűjtött terepbejárás kerámia népvándorlaskori része szarmata telepre utal. Ez kapcsolódik a Tekerős-patak menti szarmata lelőhelylánc összefüggésrendszeréhez. Az ugyanitt előkerült átfűrt érem újkori. Kapcsolódik: földrajzilag: 30. lh.

Avar kor (568 – 794/829)

Lelőhelyszám nélkül (pontosan nem azonosítható helyszínen).

KÖH **58278**: Dömsöd-Dab. 1933: Fettich Nándor jelentése népvándorlaskori temetőről. (Valójában a levél – és nem jelentés - csak egy beküldött karperec megköszönése, melynek pontos meghatározása sem lehetséges.) A tárgy biztosan azonos az 1938-ban beletárolt, akkor már avarnak meghatározott lelettel. A rendelkezésre álló adatok: Dabon a Tassi út és a Dunavédegát mentén 1933. áprilisában ástak ki népvándorlaskori temetőre utaló leletet (Kiséri Nagy L. 4. o.). (KÖH 58278) Ezt a Magyar Nemzeti Múzeumba küldték (IV. 24.), melyre Fettich Nándor válaszolt (MNM Adattár 92 D II., Ltsz.: 980). Ebből kiderül, hogy ez a lelet azonos az 1938-ban beletárolt, avar sírból származó bronz karpereccel (Szentpéteri 2002. 118.).

15. lh.

Dömsöd déli határán (Dab), a Szent Tamás úti-dűlő keleti részén, a Tassi-határ-dűlőtől északra talált terepbejárás kerámia népvándorlaskori része avar, őskori része pedig vaskori. Czajlik Zoltán 2005. június 20-án légifényképezéssel őskori településnyomokat dokumentált a Szent Tamás úti-dűlőben (KÖH 57196). A 2008. január 25-i terepbejárás során valószínűleg ezt a lelőhelyet sikerült azonosítani a Dömsöd 14. lelőhellyel együtt. Kapcsolódik: földrajzilag: 14. lelőhely.

27. lh.

Dömsöd keleti határa közelében, nagyjából a nyugat-keleti tengelyen, a Szőrhalom dűlő déli végében, a Vargák hegyétől keletre előkerült terepbejárás kerámia pontosabban nem azonosítható avar kori. 1939: Szőrhalompusztán 1939-ben pontosabb adatok nélkül sírlelet került elő, két honfoglaláskori bronz szív alakú verettel. A 2008-as terepbejárás feltehetőleg ugyanezt a földrajzi nevet azonosította, de a korszak eltérése miatt ez lehet ismeretlen lelőhely is. Az 1939-es adattal való összevonást csak a földrajzi név azonossága indokolja, de annak ritkasága megengedi a terület önálló lelőhelyként kezelését. Kapcsolódó lelőhely nincs.

KÖZÉPKOR (895/96 – 1526)

Pontosabban nem azonosítható középkor

30. lh.

Dömsöd északnyugati sarkában, Bálványos-Hügye középső részén előkerült terepbejárás kerámia középkori része nem határozható meg közelebbről. Az ugyanitt előkerült őskori anyag a korszakon belül szintén nem határozható meg pontosabban. Ugyanitt ismeretlen korú csontvázas temetkezések nyomai figyelhetők meg. Kapcsolódik: 29. lelőhely.

Honfoglalás kor (895/96 – 1000)

27. lh.

Szőrhalompusztán 1939-ben pontosabb adatok nélkül sírlelet került elő, két honfoglaláskori bronz szív alakú verettel. Dömsöd keleti határa közelében, nagyjából a nyugat-keleti tengelyen, a Szőrhalom dűlő déli végében, a Vargák hegyétől keletre előkerült terepbejárás kerámia pontosabban nem azonosítható avar kori. A 2008-as terepbejárás feltehetőleg ugyanezt a földrajzi nevet azonosította, de a korszak eltérése miatt ez lehet ismeretlen lelőhely is. Az 1939-es adattal való összevonást csak a földrajzi név azonossága indokolja, de annak ritkasága megengedi a terület önálló lelőhelyként kezelését. Kapcsolódó lelőhely nincs.

Árpád-kor (1000 – 1031)

18. lh.

Dömsöd déli részén (Dab), a Kotvány-dűlő közepén talált terepbejárás kerámia középkori anyagában előkerült cserépbogrács töredék a 23. lelőhely egy korai (rádlis) kerámiájával együtt a terület kis számú Árpád-kori leletének egyike. A közelebbről meg nem határozható többi középkori cserép a Dabot övező középkori faluhelyek/tanyák egyikének bizonyítéka. Az ugyanitt előkerült népvándorláskori szarmata anyag telepre utal. Kapcsolódik: földrajzilag: 16., 17. lelőhely.

23. lh.

A község északi részén, a Dömsödi-árapasztó (Öv-csatorna) kanyarjának déli partján, az Agyagos közepén talált terepbejárás kerámia középkori anyagában előkerült rádlis töredék a 18. lelőhely cserépbogrács darabjával együtt a terület kis számú Árpád-kori leletének egyike. A késő középkori anyag a középkori Agyagos falu helyét jelzi. A népvándorláskori szarmata anyag a község vízparti szarmata településeinek sorába illeszkedik. Kapcsolódó lelőhely nincs.

Késő középkor (1301 – 1526)

12. lh.

A község északnyugati részén, a Tekerés-éri-dűlő déli részén, a Tekerős-patak és az 51-es út találkozásánál, a patak keleti oldalán talált terepbejárás kerámia középkori anyaga patak parti telepet jelezhet, de ehhez nem kapcsolódik közeli hasonló korú lelőhely. Az ugyanitt talált népvándorláskori szarmata anyag is hasonló geográfiai okból jelezhet telepet. Kapcsolódik: népvándorláskor: 6., 7., 9., 10., 11.; földrajzilag: 28. lelőhely.

18. lh.

Dömsöd déli részén (Dab), a Kotvány-dűlő közepén talált terepbejárás kerámia középkori anyagában előkerült, közelebbről meg nem határozható középkori kerámia a Dabot övező középkori faluhelyek/tanyák egyikének bizonyítéka. Az ugyanitt előkerült cserépbogrács töredék Árpád-kori. Az ugyanitt előkerült népvándorláskori szarmata anyag telepre utal. Kapcsolódik: földrajzilag: 16., 17. lelőhely.

23. lh.

A község északi részén, a Dömsödi-árapasztó (Öv-csatorna) kanyarjának déli partján, az Agyagos közepén talált terepbejárás kerámia késő középkori anyaga a középkori Agyagos falu

helyét jelzi, ami a helynévben is tovább élt. (A tatárjárás alatt elpusztult falu 1453-ban predium.). A faluhely körül valószínűleg árok és sánc nyoma is megfigyelhető. A középkori anyagban előkerült rádlis töredék Árpád-kori. Az ugyanitt előkerült népvándorláskori szarmata anyag a község vízparti szarmata településeinek sorába illeszkedik. Kapcsolódó lelőhely nincs.

25. lh.

Dömsöd belterületének északi részén, a református temetőtől északra gyűjtött terepbejárási kerámia késő középkori része nyilvánvalóan Dömsöd középkori faluhelyhez tartozik. Az ugyanitt talált őskori anyag középső bronzkori. Ez kapcsolódik a 26. lelőhely anyagához.

KORA ÚJKOR (1526 – 1790)/TÖRÖK KOR (1526 - 1686)

3. lh.

Dömsöd belterülete, Petőfi tér, református templom. Dömsöd református egyházának alapítása 1558-ra tehető. A lebontott templom helyén 1774-76-ban építenek újat, copf stílusban. Kapcsolódó lelőhely nincs.

4. lh.

Dömsöd déli (Dab) határvonalán, a Közép-dűlőben, a Hegyeshalom és a Tassi út között előkerült terepbejárási kerámia késő középkori vagy kora újkori. Az ugyanitt előkerült őskori anyag pontosabban meg nem határozható rézkori vagy bronzkori. /Hegyeshalom-homokbánya, Tassi úti homokbánya: 1975. I. 8. Kiss Attila helyszíni szemléje szórványleletekről: őskor, népvándorláskor. Talán azonos Dömsöd 4. lelőhelyünkkel (KÖH 58282)./

ÚJKOR (1790 -)

29. lh.

Dömsöd északi határán, a ráckevei határon, Bálványos-Hügye középső részén, a Nagy-ér csatorna nyugati partján terepbejárási kerámia során talált átfűrt újkori érem (Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye felirattal) a 30. lelőhely ismeretlen korú csontvázas sírjaival együtt újkori temetőre utalhat. Az ugyanitt gyűjtött népvándorláskori kerámia szarmata telepre utal. A Hügye név a tatárjárás alatt elpusztult falu nevét őrzi. Kapcsolódik: 30. lelőhely.

Szabó Zoltán (KÖSZ megbízott) 2008. január 22-27-i terepbejárási adatai. A hóolvadás után részben a már ismert lelőhelyeket azonosította, részben újakat fedezett fel.

A lelőhelyek (1-31.) részletes adatait lásd táblázatos részben.

- Már ismert lelőhelyek: 1. (KÖH: 47720), 2., 3., 5., 31. (KÖH 58280) lelőhely.

- KÖH azonosítóval rendelkező adatok vélhető azonosítása: 4. (58282), 14-15. (57196), 31. (58280)

- A csak általa meghatározott lelőhelyek számai a következők: 6., 7-13., 18-26., 28-30.

- A 27. lelőhely a dülő név alapján megegyezhet egy 1939-es adattal.

A középkori Dömsöd (és Dab) történetére vonatkozó fontosabb történeti és okleveles adatok.

A mai Dömsöd 1939. január 1-én Dab és Dömsöd egyesítéséből jött létre.

Dömsöd nevének első említése 1280-ból: Gumseed. A földrajzi etimológiai szótár szerint képzése a magyar régies Dimus személynévből alakult –d képzővel, amely a Dömös helynév előzménye. (Kiss 1988. I. 388.) További középkori névváltozatai: Dempsed, Demsed, Demesd, Dumschud, Gumschud = Gyömsöd. A mai névforma a 18. századtól véglegesül. Dömsöd honfoglaláskori szállásterület, amit a Szörhalompusztán talált sírlelet bizonyít. Az Árpád-kor végén királynéi birtok, majd a margitszigeti apácáké lett. A pápai tizedjegyzékből kiderül, hogy 1332-ben már biztosan volt katolikus plébánia. A falu a tatárjáráskor elpusztul, de hamarosan úratelepül. 1424-ben Zsigmond király Borbála királyné birtokába helyezi több más faluval együtt. 1492-ben Dömsöd a környék legnagyobb úrbéres faluja lehetett. A török korban nem pusztul el, adózó falu, bár lakossága folyamatosan csökken. Református egyházának alapítása 1558-ra tehető. A lebontott templom helyén 1774-76-ban építenek újat, copf stílusban. Első ismert úrasztali pohara az 1652-es évszámot viselte. A falu pecsétje 1690-ből származik. 1696-ban öntött harangja pusztulása után 1793-ban öntötték újat. A török kor után a gróf Koháry család birtoka lett, a falu elszegényedett, amit a közeli rácok portyái csak fokoztak. A visszatelepülés után újra gazdaggá válik a település. 1874-ben zárták be a régi temetőt és 1875-ben nyitják meg az új temetőt.

A környék ismert történeti helynevei.

A szomszédos **Apaj** első említése 1291-ből terra Opoy. Ez puszta személynévből keletkezett magyar névadással. A magyar apa főnévből alakult kicsinyítő/becéző funkciójú –j képzővel. (Kiss 1988. I. 104.) Egykor falu volt, egy halma ma is „Egyházhegye” nevű. A királynék birtoka volt, majd a margitszigeti apácák tulajdona. 1453-ban possessio, a 15. században Alsó- és Felsőapaj néven két település létezett. 1595-ben a település teljesen megsemmisült, pusztává vált, 1614-ben is elhagyott hely. Alsó és Felső Apajpuszta: a 18. században 1000 szarvasmarhát tartottak itt, 1789-ben 6200 holdja még a dömsödi parasztnak. A 19. század végén is puszta, bár újjáépítése 1827-ben megkezdődött.

Dab. A 11. században már község, amit éremlelet (51 db denar) és egy 1085-ben kelt oklevél bizonyít. Ez utóbbi királyi irat a Tihanyi Apátság birtokait erősíti meg, és jobbágyközségként említi Dabot. A tatárjárás elpusztította, lakosai a Somlyó sziget nádasaiban húzódtak meg, ezután „puszta hely”. 1313-ban „a dabi nemesek birtoka”. Ezután a mohácsi vészig virágzó település volt. Okleveles említései: 1291: Dob, Dab(y), 1416: Daab. Temploma a 15. században épült, református papjait 1652 óta ismerjük. A török időkben adózó hely, kiűzésük után megélénkült az élet a faluban, ekkor (1686) készül pecsétje is. Egy 1728-as adat szerint a Dunán hajómalom volt. Klasszicista stílusú református templomát 1801-1805 között építették.

Szunyog. A mai Felsőszunyog Kiskunlacháza része. 1326-os első említése szerint possessio Zwmug. 1498-ban Zwmyog. Falu volt, középtáján romok voltak. 1559-ben adózó falu a török korban, de 1590-ben már csak egy családfőt jegyeztek fel. 1718-ban Szunyok predium, puszta. Az eltűnt falvak egyike az Alföldön. Dömsöd, Szunyogh puszta: 1990-es terepbejárás adatok alapján előkerült a középkori faluhely.

További ismert történeti helynevek egy 1453-as felsorolás alapján (Dömsöd pusztái): predium Agyagos, Keresztur (ez egy Szent Kereszt patrocíniumú egyházra utal), Peresztelek és Acsádegyháza (ez falu lehetett). Korábbi adatok: Hügyé (1395), possessio Izdra (1446), possessio Szunyog (1326, 1496), Sáp (1291).

Acsaiegyház (puszta): egy 1291-es határjárás alapján Dömsödhöz tartozott Acsaiegyháza néven. 1559-ben adózó hely, amely 1562-ben is Dömsödhöz tartozik.

Agyagos, dülönévként maradt fenn. A tatárjárás alatt elpusztul. 1453-ban a Dömsöd környéki középkori falvak között említik predium Agyagas néven. /Dömsöd 23. lh./

Hügye (Hugyé dülönévként fennmarad): Hügye falu Dömsöd része, Pereg határában feküdt. A tatárjárás alatt elpusztul. Említik 1395-ben, 1453-ban, 1546 és 1590 között a töröknek adózó falu.

Sáp: 1291-ben Dömsöd határa északon, Dömsöd és Hugyé puszta között terül el.

Felhasznált szakirodalom:

- *Bakács István*: Iratok Pest megye történetéhez 1002-1437. Budapest, 1982. 226. reg.
- *Bél Mátyás*: Pest megyéről. (Pest megyei Múzeumi Füzetek X.) (A Notitia Hungaricae novae historico geographica ... Tomus tertius, Viannae 1737. mai Pest megyére vonatkozó részeit fordította Szabó Béla. Jegyzetekkel ellátta és az 1728. évi regnicolaris összeírás adataival kiegészítette Pintér Emilné) Szentendre, 1977. p. 154.
- *Bóna István*: Die mittlere Bronzezeit Ungarns. *Archaeologia Hungarica* 49. Bp. 1975. pp. 43., 47. Abb. 5.
- *B. Bónis Éva – Sz. Burger Alice*: Leletmentő ásatások az 1954. évben. *Archaeologiai Értesítő* 1956. p. 96. (Szentlélek Tihamér)
- *Bödöcs András - Czajlik Zoltán*: Légifényképezéses régészeti kutatások Magyarországon 2005-ben. In: *Régészeti kutatások Magyarországon 2005*. Budapest, 2006. p.149.
- *Chobot Ferenc*: A vácsi egyházmegye történeti névtára. Első rész: Az intézmények története. Vác, 1915. pp. 241., 243-244.
- *Csánki Dezső*: Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában. I. kötet. Budapest, 1890. p. 35., III. kötet. Budapest, 1897. pp. 315-316., 324-325, 344., 351-352.
- *Dedek-Crescens Lajos*: Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye története. In: *Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye I.* (Magyarország Vármegyéi és Városai). Budapest, 1910. pp. 217., 220-226.

- *Dömsöd község előljáróságának jegyzőkönyve.* 1948. június 19. MNM Adattár: 25 D I., Ltsz.: 918.
- *Fehér Géza – Éry Kinga – Kralovánszky Alán: A Közép-Duna-Medence magyar honfoglalás- és kora Árpád-kori sírleletei. Régészeti Tanulmányok II.* Bp. 1962. pp. 10., 32.
- *Fettich Nándor* levele Nagy László dabi tanítónak. 1933. május. MNM Adattár: 92 D II., Ltsz.: 980.
- *Galgóczy Károly: Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye monographiája.* Történelmi, föld-, természetrajzi, közhatósági, társadalmi, nemzetgazdasági régi és újkori leírás. 3. rész. A megye részletes leírása. Budapest, 1877. pp. 331., 338.
- *Genthon István: Magyarország művészeti emlékei II. Duna-Tisza köze. Tiszántúl. Felsővidék.* Budapest, 1961. p. 68.
- *Gerencsér József: Dömsöd község állapotrajza.* Kecskemét, 1939. p. 2.
- *Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. II. kötet.* Budapest, 1987. pp. 418., 421., 422., 437., 441., 442.
- *P. Hartyáni, Borbála – Nováki, Gyula: Samen- und Fruchtfunde in Ungarn von der Neusteinzeit bis zum 18. Jahrhundert. Agrártörténeti Szemle XVII. (1975) p. 9.*
- *Horváth Lajos: Pest megye városi, községi és megyei pecsétjei. 1381-1876. (Pest megyei levéltári füzetek 4.)* Budapest, 1982. p. 99.
- *Horváth M. Ferenc: A ráckevei kistérség. Kincses könyvek sorozat.* Bp. 2004. pp. 7-8., 45., 61.
- *Hampel József (Hpl): A N. Muzeumi régiségtár gyarapodása az 1899. évi első negyedben. Archaeologiai Értesítő XIX. 1899. Budapest, p. 377.*
- *Hunyadi Ilona: Kelták a Kárpát-medencében. Leletanyag. Régészeti Füzetek 2.* Budapest, 1957. p. 114.
- *Huszár Lajos (H. L.): Éremleletek. A Magyar Történeti Múzeum Éremtárában feldolgozott éremleletek. Numizmatikai Közlöny LVI-LVII. 1957-1958. Budapest, p. 63.*
- *Káldy-Nagy Gyula: A budai szandzsák 1559. évi összeírása. (Pest megye múltjából 3.)* Budapest, 1977. pp. 108., 117-118., 171.,

- *Káldy-Nagy Gyula*: A budai szandzsák 1546-1590. évi összeírásai. Demográfiai és gazdaságtörténeti adatok. Bp. 1985. pp. 198-200., 206-209., 311-312., 473., 618. (Pest megye múltjából 6.)
- *Kenner, Friedrich*: Beiträge zu einer Chronik der archäologischen Funde in der österreichischen Monarchie. *Archiv für österreichische Geschichte* 33. 1865. pp. 90-91.
- *Kiséri Nagy László*: Dab község története. Dab, 1938. Reprint: 2003. pp. 4-19.
- *Kiss Attila* jelentése helyszíni szemléről. 1975. január 8. MNM Adattár IX. 58/1975.
- *Kiss, Lajos*: *Földrajzi nevek etimológiai szótára I.*, Bp., 1988., p. 104., 388.
- *Kőszegi Frigyes* kiszállási jelentése 1956. VI. 18. MNM Adattár 169 D III. Ltsz.: 1055.
- *Miklós Zsuzsa*: Légi régészeti kutatások 2006-ban. In: *Régészeti kutatások Magyarországon 2006*. Budapest, 2007. pp. 138., 143.
- *D. Nagy Judit – Szabó Andrea – Stein János*: „Dömsödi emlékezet”. Dömsöd, 1992.
- *Patay Pál*: Corpus campanarum antiquarum Hungariae. Magyarország régi harangjai és harangöntői 1711 előtt. Budapest, é. n. (1989), pp. 66., 72., 73.
- *Radnóti Aladár – Salamon Ágnes*: Jelentés a Dömsöd-apaji Állami Gazdaság területén található lelőhelyekről. 1956. május 29. MNM Adattár: 168 D III. Ltsz.: 1054.
- *Reiszig Ede*: Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye községei. In: *Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye I.* (Magyarország Vármegyéi és Városai). Budapest, 1910. pp. 52-56.
- *Roska Márton*: Branowitzi típusú bögrék Dömsödről. *Dolgozatok az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárából. V.* Kolozsvár 1914. pp. 437-449.
- *Rómer Flóris*: Műrégészeti kalauz I. kötet. IV. Római kori lelőhelyek. Pest, 1866. p. 125.
- *von Sacken, E. Frh.*: Mitteilungen der k. k. Central-Comission für Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale 1859. Wien, p. 23.
- *Szentpéteri József (Hrsg.)*: Archäologische Denkmäler der Awarenzeit in Mitteleuropa. *Varia Archaeologica Hungarica XIII/1*. Bp. 2002. p. 118.
- *Tari Edit – Tettamanti Sarolta*: Dömsöd-Szunyogh puszta. In: *Régészeti Füzetek Ser. I. No. 44*. Régészeti kutatások az 1990. évben. Bp. 1992. pp. 75-76.
- *Tettamanti Sarolta*: Dömsöd-Apajpuszta. In: *Régészeti Füzetek Ser. I. No. 40*. Az 1986. év régészeti kutatásai. Bp. 1988. p. 10.

- *Zsoldos Attila (szerk.): Pest Megye Monográfiája I/2. A honfoglalástól 1686-ig. Budapest, 2001. 19., 84., 91., 107., 109., 121-125., 126., 132., 153-154., 183-184., 301., 316-317., 319., 321., 327., 393., 430., 437., 466., 481., 490., 501., 503., 527.*

3.3. A vizsgált terület régészeti kutatása

3.3.1. A régészeti kutatások összefoglalása

A vizsgált területen 2008. január 22. és 27. között régészeti terepbejárást tartottunk, melynek során 26 lelőhelyet sikerült lokalizálnunk. Ezek közül 16 a község északnyugati részén, a Tekerős-patak mentén elhelyezkedő őskori (főleg középső bronzkori) és népvándorláskori (szarmata) településhálózat vonalába esik. Négy a község belterületére, hét a déli részére esik. Három lelőhelyünk a község keleti felében található. Négy lelőhely már korábban ismert adatok alapján lett bejelölve. Így összesen 30 lelőhelyet tudtunk térképen meghatározni. A lelőhelyek többségében több korszak leletei kerültek elő, ezért a korszakok szerinti szám összege nagyobb lett az összes lelőhely számánál.

11 lelőhely anyagában került elő szarmata kerámia (Dömsöd 6., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 18., 23., 29.), további tiznegyet a középső bronzkorra (Dömsöd 1., 2., 5., 6., 7., 16., 20., 22., 25., 26., 31.), négyet-négyet a késő középkorra (Dömsöd 12., 18., 23., 25.), illetve a kora újkorra (Dömsöd 3., 4., 29., 30.), hármat a vaskorra (Dömsöd 15., 21., 22.) kettőt-kettőt a rézkorra (Dömsöd 7., 9.), a kora bronzkorra (Dömsöd 10., 28.), az avar korra (Dömsöd 15., 27.) és az Árpád-korra (Dömsöd 18., 23.) datáltunk az előkerült anyag megfelelő része alapján.

A kerámia alapján a korszakon belüli pontosabb azonosítás nem volt lehetséges a következő lelőhelyek anyagának megfelelő része esetében. Őskor általában (Dömsöd 4., 11., 14., 30.); bronzkor általában (Dömsöd 17., 19.); népvándorláskor általában (Dömsöd 4., 17.); középkor általában (Dömsöd 30.).

Két lelőhely anyagának korát (Dömsöd 24., illetve a 30. anyagának egy részét) a jelen vizsgálat során gyűjtött felszíni leletek alapján sem lehetett meghatározni. A Dömsöd 29. számmal jelölt területen (mint erre fentebb már utaltunk) újkori lelet került elő.

Az általunk azonosított lelőhelyek egy része újonnan azonosított. Az általunk Dömsöd 1. lelőhely, (Leányvár, Tekerés-éri-dűlő, Tekerős-patak) (KÖH 47720); Dömsöd 14-15. lelőhely

(Szent Tamás úti-dűlő nyugat illetve kelet) (KÖH 57196); Dömsöd 31. lelőhely (Farkas István földje) (KÖH 58280) néven nyilvántartott lelőhelyek szerepelnek a KÖH nyilvántartásában.

A KÖH nyilvántartásában szereplő, de pontosan sem az adatfelvételkor, sem jelenleg nem azonosítható lelőhelyadatok:

58276: Apajpuszta-Kakasdomb. 1972. VII. 18., Patay Pál helyszíni szemléje: őskori, bronzkori (középső bronzkori, vatyá) telepnyom. Apajpuszta nem Dömsöd része.

58277: Dömsöd, Bak-ér medre. 1948. Ismeretlen szerző jelentése régészeti leletről. A Bak-ér medrében kőréteg alatt emberi csontokat találtak. A Bak-ér a községi jegyzőkönyv szerint Kisapajon van és nem Dömsödön. A bejelentést Somogyi József kisapaji lakos tette 1948. június 19-én.

58278: Dömsöd-Dab. 1933: Fettich Nándor jelentése népvándorláskori temetőről. (Valójában a levél – és nem jelentés - csak egy beküldött karperec megköszönése, melynek lelőhelye sem azonosítható és pontos meghatározása sem lehetséges.) A tárgy biztosan azonos az 1938-ban beleltározott, akkor már avarnak meghatározott lelettel.

Ugyanezen a számon: 1946: Ismeretlen szerző jelentése Dömsöd, Dab Árpád-kori éremleletről (51 darab, 11. század). Lásd a 3.2. pont (Általános történeti leírás) dabi adatai között.

58279: Dömsöd, Apaji Á. G. területe. 1956. V. 29. Radnóti Aladár helyszíni szemléje középkori telepnyomról. Apajpuszta nem Dömsöd része.

Dömsödön, (a falu északkeleti részén) az Apaji ÁG. területén Radnóti Aladár 1956. V. 29-én figyelt meg középkori telepnyomokat. (KÖH 58279) A tények ennél árnyaltabb képet rajzolnak meg. A kérdéses iratot egyrészt Radnóti Aladár Salamon Ágnessel együtt írta. A lelőhely a jelentés címe szerint valóban a Dömsöd-apaji Állami Gazdaság területe, ez azonban valójában 18.000 hold, melynek csak a központja Apaj. A jelentésben hét lelőhely pontos adatai szerepelnek, melyek Kisapaj-puszta, Apaj-puszta és a Szunyog-major területére esnek, ma mindegyik Apaj része, Dömsödtől keletre. Így ezek nem dömsödi lelőhelyek. Az adatok egyébként a középkori Kisapaj, Nagypaj és Szunyog község nyomaira, népvándorláskori és szarmata sírokra, bronzkori sírokra és rézkori telepre vonatkoznak (MNM Adattár 168 D III., Ltsz.: 1054.).

Valószínűleg azonosított lelőhely:

58282: Dömsöd, Hegyeshalom-homokbánya, Tassi úti homokbánya. 1975. I. 8. Kiss Attila helyszíni szemléje szórványleletekről: őskor, népvándorláskor. Valószínűleg azonos **Dömsöd 4.** lelőhelyünkkel (őskor, késő középkor).

3.3.2 A vizsgált területen azonosított régészeti lelőhelyek jegyzéke.

A 2008-as terepbejárási adatok Szabó Zoltán 2008. január 22-27. közti eredményei.

Lelőhely azonosító:	47720.
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Tekerés-éri-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 1. lh., Leányvár
Földrajzi leírás:	A község északnyugati sarkánál, az 51-es úttól keletre, a Tekerős-patak mellett emelkedő dombon. (200 x 200 méter) Az erőd 40 méter átmérőjű, az árkai 10 méter szélesek és 2 méter mélyek.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y:199385 (KÖH: 199397), X: 646514 (KÖH: 646487)
Helyrajzi szám(ok):	0236/37
Az információ jellege:	Helyszíni szemle, légifényképezés; terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	1976; 2006. május 15.; 2008. január 22-23.
Korábbi kutatások:	Miklós Zsuzsa helyszíni szemléje (1976), és légifotózása (2006); Szabó Zoltán terepbejárása (2008).
Az azonosított korszakok jellege	Földvár (sánc, árok, palánk)
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: bronzkor, valószínűleg középső bronzkor
A lelőhely intenzitása:	Intenzív
A lelőhely állapota:	Szántás
Kapcsolódó lelőhelyek:	Korszakban: 6., 7., 9., 10., 11. Földrajzilag: 8.
Rövid szöveges leírás:	A község északnyugati részén, a Tekerés-éri-dűlőben, az 51-es úttól keletre, a Tekerős-patak mellett emelkedő domb Leányvár neve régi legendára utal, amely megőrizte a domb vízzel való körbeárkolásának emlékét. A Miklós Zsuzsa által azonosított bronzkori (valószínűleg középső bronzkori) erődített földvár a terület egyik őskori központja lehetett.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Szörhalom-dűlő, Vasútállomás.,
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 2. lh.
Földrajzi leírás:	A község északkeleti részén, az apaji út és a községhatár metszéspontjában, a vasútállomás melletti Varsányi birtokon.
A leelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 196226 X: 652384
Helyrajzi szám(ok):	0447/6, 13; 0467/16, 21-22, 26, 28
Az információ jellege:	Ásatás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	1928.
Korábbi kutatások:	Tompa Ferenc ásatása a holland Vanheordt és Van Giffen vezetésével.
Az azonosított korszakok jellege	Temető
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: középső bronzkor, vatyá kultúra
A leelőhely intenzitása:	Nagy intenzitású
A leelőhely állapota:	Mezőgazdasági művelés által enyhén bolygatott
Kapcsolódó leelőhelyek:	-
Rövid szöveges leírás:	Dömsöd határában 1928-ban történt először régészeti kutatás. Ekkor Tompa Ferenc, a Magyar Nemzeti Múzeum régészeti osztályának vezetője a holland báró Vanheordt és Van Giffen vezetésével végzett ásatásokat a dömsödi vasútállomás (a falu északkeleti sarkánál, az apaji út és a községhatár metszéspontjában, Apaj határán) melletti Varsányi birtokon. A bronzkor második feléből, (vatyá kultúra, Kr. e. 1600 – 1500.) származó temetőből kb. 60 urna és egyéb leletek kerültek elő, amelyek a groningeni múzeumba kerültek (1942).

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Belterület
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 3. lh. , Református templom
Földrajzi leírás:	Dömsöd belterülete, Petőfi tér
A leelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 194602, X: 646663
Helyrajzi szám(ok):	627
Az információ jellege:	Történeti adatok
Az információ megszerzésének célja	-
Az információ megszerzésének ideje:	-
Korábbi kutatások:	Álló épület
Az azonosított korszakok jellege	Templom
Azonosított régészeti korszakok:	Középkor: késő középkor, újkor
A leelőhely intenzitása:	-
A leelőhely állapota:	Beépített
Kapcsolódó leelőhelyek:	-
Rövid szöveges leírás:	Dömsöd református egyházának alapítása 1558-ra tehető. A lebontott templom helyén 1774-76-ban építenek újat, copf stílusban. Első ismert úrasztali pohara az 1652-es évszámot viselte. 1696-ban öntött harangja pusztulása után 1793-ban öntöttek újat.

Lelőhely azonosító:	58282
Település:	Dömsöd (azon belül Dab)
Dűlőnév:	Közép-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 4. lh. , Hegyeshalom homokbánya, Tassi úti homokbánya
Földrajzi leírás:	A község déli határán, a Dunavecsei és a Tassi út között. A II. katonai felmérésen a terület neve: Hegyes halom.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 190171, X: 646870
Helyrajzi szám(ok):	057/30-32
Az információ jellege:	Helyszíni szemle; terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	1975. január 8.; 2008. január 22.
Korábbi kutatások:	Kiss Attila helyszíni szemléje 1975-ben. Szabó Zoltán terepbejárása, 2008.
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: 1975: pontosabban nem azonosítható őskor; 2008: rézkor vagy bronzkor. 1975: népvándorláskor: pontosabban nem azonosítható; 2008: késő középkor/kora újkor.
A lelőhely intenzitása:	kis intenzitású
A lelőhely állapota:	Vetés
Kapcsolódó lelőhelyek:	5. (de ennek meghatározása csak hozzávetőleges)
Rövid szöveges leírás:	A község déli, dabi határán, a Közép-dűlőben, Hegyeshalom homokbánya (Tassi úti homokbánya) területén 1975-ben Kiss Attila talált pontosabban meg nem határozható őskori és népvándorláskori szórvány leleteket. A II. katonai felmérésen szereplő Hegyes halom földrajzi név a mai Dunavecsei és 51-es (Tassi) út közé esik. A község határon a fent említett két út között azonosított a 2008-as terepbejárás egy halmot, melynek leletanyaga őskori (rézkori vagy bronzkori), illetve késő középkori vagy kora újkori. A két adat összevonása nem teljesen biztos, de valószínű.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd (azon belül Dab)
Dűlőnév:	Közép-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 5. lh. , Dab, Tassi úti szőlők
Földrajzi leírás:	A község, déli, dabi határának közepétől északra, a tassi (51-es) út melletti szőlőkben.
A leelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 191113, X: 647826 (csak hozzávetőleges adatok)
Helyrajzi szám(ok):	046/24-25, 27-28 (csak hozzávetőleges adatok)
Az információ jellege:	Irodalmi adat
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	-
Korábbi kutatások:	Ismeretlen leelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Temető
Azonosított régészeti korszakok:	Óskor (a 2. lh-hez hasonló, ebben az esetben: középső bronzkor, vatyá.)
A leelőhely intenzitása:	Nem ismert
A leelőhely állapota:	Szőlő
Kapcsolódó leelőhelyek:	4. lh. (bár az 5. helye csak hozzávetőleges)
Rövid szöveges leírás:	A Dabon, a Közép-dűlőben, a Tassi út melletti szőlőkben a dömsödihez hasonló urnatemető került elő. (D. Nagy – Szabó – Stein 1992. 21.) Elvileg: /Dömsöd 5. lh./

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Tekeres-éri-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 6. lh.,
Földrajzi leírás:	A község északnyugati részén, a Tekeres-éri-dűlő északnyugati sarkában, az 1. lelőhelytől (Leányvár) délre. A lelőhely központja 12-14 méter átmérőjű.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 199134, X: 646579
Helyrajzi szám(ok):	0236/33-38; 0242/14-25
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 23.
Korábbi kutatások:	ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: középső bronzkor, koszider; népvándorlaskor: szarmata
A lelőhely intenzitása:	Intenzív
A lelőhely állapota:	Szántás
Kapcsolódó lelőhelyek:	Őskor: 1., 7., 9., 10., 11.; Népvándorlaskor: 8., 9., 10., 11.
Rövid szöveges leírás:	A község északnyugati részén, a Tekeres-éri-dűlő északnyugati sarkában, a Leányvár, 1. lelőhelytől délre talált terepbejárás kerámia őskori (bronzkori) része nyilvánvalóan a leányvári erődített telephez tartozik, de annak sáncán kívül esik. Az anyag szarmata része pedig a 8. lelőhelyhez, illetve a 9., 10. és 11. lelőhely hasonló anyagához kapcsolódik.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Tekeres-éri-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 7. lh.
Földrajzi leírás:	A község északnyugati részén, a Tekeres-éri-dűlő, a községhatár és az 51-es út találkozásától keletre, a Tekerős-patak nyugati oldalán. Átmérője 25 méter.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 199358, X: 646262
Helyrajzi szám(ok):	0236/1-4
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 23.
Korábbi kutatások:	ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: rézkor; középső bronzkor, vatyka kultúra
A lelőhely intenzitása:	kis intenzitású
A lelőhely állapota:	Szántás
Kapcsolódó lelőhelyek:	Korszakban: 1., 6., 9., 10., 11. Földrajzilag: 8.
Rövid szöveges leírás:	A község északnyugati részén, a Tekeres-éri-dűlő, a községhatár és az 51-es út találkozásától keletre, a Tekerős-patak nyugati oldalán, az 1. lelőhely (Leányvár) bronzkori földvárát övező patak túloldalán terepbejárás során talált kerámia az erődhez tartozó egyik településre utalhat, csakúgy, mint a 6. lelőhely anyaga.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Tekeres-éri-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 8. lh.
Földrajzi leírás:	A Tekeres-éri-dűlő északkeleti részén, a Tekerős-patak északi partján.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 199082, X: 647078
Helyrajzi szám(ok):	0242/1
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 23.
Korábbi kutatások:	Ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Népvándorláskor: szarmata
A lelőhely intenzitása:	Kis intenzitású
A lelőhely állapota:	Vetés
Kapcsolódó lelőhelyek:	Korszakban: 6., 9., 10., 11. Földrajzilag: 1., 7.
Rövid szöveges leírás:	A község északnyugati, a Tekeres-éri-dűlő északkeleti részén, a Tekerős-patak északi partján terepbejárás során talált kerámia szarmata telepre utal. A korszakban kapcsolódó 6., 9., 10. és 11. lelőhelyek is a patak parti szarmata megtelepedés bizonyítékai.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Tekerés-éri-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 9. lh.
Földrajzi leírás:	A Tekerés-éri-dűlő északi részén, a Tekerős-patak délnyugati partján, az 1. lelőhely (Leányvár) keleti oldalán. Hossza 140 -150 méter.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 199259, X: 646807
Helyrajzi szám(ok):	0242/1, 4-25
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 23.
Korábbi kutatások:	ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: rézkor; népvándorlaskor: szarmata
A lelőhely intenzitása:	Intenzív
A lelőhely állapota:	Szántás, vetés
Kapcsolódó lelőhelyek:	Őskor: 1., 6., 7. Népvándorlaskor: 6., 8., 10., 11.
Rövid szöveges leírás:	A község északi részén, a Tekerés-éri-dűlő északi részén, a Tekerős-patak délnyugati partján, az 1. lelőhely (Leányvár) keleti oldalán terepbejárás során talált kerámia őskori része a rézkori 7. lelőhelyhez, a korszakot kiterjesztve pedig a bronzkori 1. és 6. lelőhelyhez kapcsolódik. Mindezek a Leányvár földvár vonzaskörzetét jelentik. A szarmata anyag a 6., 8., 10., 11. lelőhely hasonló anyagával együtt telepekre utal.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Tekeres-éri-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 10. lh.
Földrajzi leírás:	A Tekeres-éri-dűlő nyugati részén, a Tekerős-patak és az 51-es út között.
A leelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 198601, X: 646111
Helyrajzi szám(ok):	0236/19-21
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 23.
Korábbi kutatások:	ismeretlen leelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: kora bronzkor. Népvándorláskor: szarmata
A leelőhely intenzitása:	Kis intenzitású
A leelőhely állapota:	Szántás, vetés
Kapcsolódó leelőhelyek:	Őskor: 1., 6., 7., 9., 28. Népvándorláskor: 6., 8., 9., 11.
Rövid szöveges leírás:	A község északnyugati részén, a Tekeres-éri-dűlő nyugati részén, a Tekerős-patak és az 51-es út között talált terepbejárás kerámia őskori része az 1. leelőhely (Leányvár) bronzkori földvárának vonzáskörzetébe tartozó leelőhelyek sorát gyarapítja. A leelőhelyhez legközelebb eső 28. leelőhely anyaga szintén kora bronzkori, a többi középső bronzkori, illetve rézkori. A népvándorláskori anyag pedig (a szintén a Tekerős-patak kanyarulata mentén sorakozó) szarmata telepek egyikének bizonyítéka.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Tekeres-éri-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 11. lh.
Földrajzi leírás:	A Tekeres-éri-dűlő nyugati részén, a Tekerős-patak keleti partján, a 10. lelőhellyel szemben.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 198565, X: 646389
Helyrajzi szám(ok):	0237/2
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 24.
Korábbi kutatások:	ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: közelebbről meg nem határozható őskor. Népvándorlaskor: szarmata.
A lelőhely intenzitása:	Kis intenzitású
A lelőhely állapota:	Szántás, vetés
Kapcsolódó lelőhelyek:	Őskor: (bár a lelőhely anyaga nem határozható meg egyértelműen): 1., 6., 7., 9., 10. Népvándorlaskor: 6., 8., 9., 10.
Rövid szöveges leírás:	A község északnyugati részén, a Tekeres-éri-dűlő nyugati részén, a Tekerős-patak keleti partján talált terepbejárás kerámia őskori része ugyan nem köthető egyértelműen egyik korszakhoz sem, de a szarmata anyaghoz hasonlóan jól illeszkedik a Tekerős-patak menti őskori és népvándorlaskori lelőhelyek sorába.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Tekeres-éri-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 12. lh.
Földrajzi leírás:	A Tekeres-éri-dűlő déli részén, a Tekerős-patak és az 51-es út találkozásánál, a patak keleti oldalán.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 198169, X: 646512
Helyrajzi szám(ok):	0237/16
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 24.
Korábbi kutatások:	ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Népvándorlaskor: szarmata; Középkor: késő középkor
A lelőhely intenzitása:	Kis intenzitású
A lelőhely állapota:	Szántás
Kapcsolódó lelőhelyek:	Népvándorlaskor: 10., 11. Földrajzilag: 28.
Rövid szöveges leírás:	A község északnyugati részén, a Tekeres-éri-dűlő déli részén, a Tekerős-patak és az 51-es út találkozásánál, a patak keleti oldalán talált terepbejárás kerámia népvándorlaskori része jól kapcsolódik a tőle északra megfigyelt patak parti szarmata telepekhez. A középkori anyag is hasonló geográfiai okból jelezhet telepet, de ehhez nem kapcsolódik közeli hasonló korú lelőhely.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Mátyus-halma
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 13. lh.
Földrajzi leírás:	A Mátyus-halma északi részén, az Apaji út keleti oldalán, az állattelep (birkatelep) mellett. (70 x 30 méter)
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 195067, X: 650357
Helyrajzi szám(ok):	0368/17-23
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 24.
Korábbi kutatások:	ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Népvándorlaskor: szarmata
A lelőhely intenzitása:	Kis intenzitású
A lelőhely állapota:	Szántás, vetés
Kapcsolódó lelőhelyek:	Korszakban: 14.
Rövid szöveges leírás:	A község középső részén, a Mátyus-halma északi részén, az Apaji út keleti oldalán, az állattelep (birkatelep) mellett talált terepbejárási kerámia népvándorlaskori szarmata anyaga az üllői fazekasműhely termékeivel egyezik meg.

Lelőhely azonosító:	57196
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Szent Tamás úti-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 14. lh.
Földrajzi leírás:	A Szent Tamás úti-dűlő nyugati részén, a Tassi-határ-dűlőtől északra (30 x 20 méter). (A 15. lelőhellyel együtt: 300 méter x 250 méter)
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 189852 (KÖH: 189950), X: 648859 (KÖH: 648900)
Helyrajzi szám(ok):	040/102
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés, azonosítás
Az információ megszerzésének ideje:	2005. június 20.; 2008. január 25.
Korábbi kutatások:	Czajlik Zoltán 2005. június 20-án légifényképezéssel őskori településnyomokat dokumentált a Szent Tamás úti-dűlőben. A 2008. január 25-i terepbejárás során valószínűleg ezt a lelőhelyet sikerült azonosítani a Dömsöd 15. lelőhellyel együtt.
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: pontosabban nem azonosítható őskor. Népvándorláskor: szarmata
A lelőhely intenzitása:	Kis intenzitású
A lelőhely állapota:	Szántás, vetés
Kapcsolódó lelőhelyek:	15., korszakban még: 13.
Rövid szöveges leírás:	A község déli határán, a Szent Tamás úti-dűlő nyugati részén, a Tassi-határ-dűlőtől északra talált terepbejárási kerámia őskori része pontosabban nem azonosítható, a népvándorláskori szarmata pedig az üllői fazekasműhely termékeivel egyezik meg.

Lelőhely azonosító:	57196
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Szent Tamás úti-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 15. lh.
Földrajzi leírás:	A Szent Tamás úti-dűlő keleti részén, a Tassi-határ-dűlőtől északra. (A 14. lelőhellyel együtt: 300 méter x 250 méter)
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 189877 (KÖH: 189950), X: 649053 (KÖH: 648900)
Helyrajzi szám(ok):	040/101
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés, azonosítás
Az információ megszerzésének ideje:	2005. június 20.; 2008. január 25.
Korábbi kutatások:	Czajlik Zoltán 2005. június 20-án légifényképezéssel őskori településnyomokat dokumentált a Szent Tamás úti-dűlőben. A 2008. január 25-i terepbejárás során valószínűleg ezt a lelőhelyet sikerült azonosítani a Dömsöd 14. lelőhellyel együtt.
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: vaskor. Népvándorlaskor: avar
A lelőhely intenzitása:	Kis intenzitású
A lelőhely állapota:	Szántás
Kapcsolódó lelőhelyek:	14.
Rövid szöveges leírás:	A község déli határán, a Szent Tamás úti-dűlő keleti részén, a Tassi-határ-dűlőtől északra talált terepbejárás kerámia őskori része vaskori, a népvándorlaskori avar pedig a (27. lelőhellyel együtt) a területről előkerült két avar lelőhely egyike.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Fehértóháti-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 16. lh.
Földrajzi leírás:	A Fehértóháti-dűlő déli része. (70 x 70 méter)
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 190153, X: 649947
Helyrajzi szám(ok):	032/37-44, 58-61
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 25.
Korábbi kutatások:	Ismeretlen lelőhely.
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: középső bronzkor
A lelőhely intenzitása:	Intenzív
A lelőhely állapota:	Vetés, szántás, lucerna
Kapcsolódó lelőhelyek:	17.
Rövid szöveges leírás:	A község délkeleti részén, a Fehértóháti-dűlő déli részén előkerült terepbejárású kerámia középső bronzkori telepre utal. Ehhez kapcsolódhat a szomszédos 17. lelőhely bronzkori anyaga is.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Fehértóháti-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 17. lh.
Földrajzi leírás:	A Fehértóháti-dűlő északi része. (70 x 70 méter)
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 190546, X: 650072
Helyrajzi szám(ok):	029/1-2; 032/35; 0407/57-60
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 25.
Korábbi kutatások:	Ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Óskor: bronzkor; népvándorláskor: pontosabban nem azonosítható korszak
A lelőhely intenzitása:	Kis intenzitású
A lelőhely állapota:	Vetés, szántás, lucerna
Kapcsolódó lelőhelyek:	16.
Rövid szöveges leírás:	A község délkeleti részén, a Fehértóháti-dűlő északi részén előkerült terepbejárású kerámia bronzkori telepre utal. Ehhez kapcsolódhat a szomszédos 16. lelőhely középső bronzkori anyaga is.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Kotvány-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 18. lh.
Földrajzi leírás:	A község déli részén, a Kotvány-dűlő közepén.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 190710, X: 650480
Helyrajzi szám(ok):	029/4
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 25.
Korábbi kutatások:	ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Népvándorlaskor: szarmata; Középkor: Árpád-kor, késő középkor.
A lelőhely intenzitása:	kis intenzitású
A lelőhely állapota:	Szántás, homok
Kapcsolódó lelőhelyek:	Földrajzilag: 16., 17.
Rövid szöveges leírás:	A község déli részén, a Kotvány-dűlő közepén talált terepbejárasi kerámia népvándorlaskori szarmata része telepre utal. A középkori anyagban előkerült cserépbogrács töredék a 23. lelőhely egy korai (rádlis) kerámiájával együtt a terület kis számú Árpád-kori leletének egyike. A közelebből meg nem határozható többi középkori cserép a Dabot övező középkori faluhelyek/tanyák egyikének bizonyítéka.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és a Halastó között (nincs dűlőnév).
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 19. lh.
Földrajzi leírás:	A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és a Halastó között (nincs dűlőnév), a csatorna nyugati partján.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 197856, X: 646022
Helyrajzi szám(ok):	0196/23 (bár ez túl nagy területet takar)
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 25.
Korábbi kutatások:	ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: bronzkor
A lelőhely intenzitása:	Intenzív
A lelőhely állapota:	Kukoricás, halastó
Kapcsolódó lelőhelyek:	Őskor: bronzkor: 20, 22.; vaskor: 21, 22.
Rövid szöveges leírás:	A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és a Halastó között (nincs dűlőnév), a csatorna nyugati partján talált terepbejárási őskori kerámia bronzkori telepre utal. A csatorna mindkét partján talált lelőhelyek (19., 20., 21., 22.) összességében intenzív anyaga egy nagyobb őskori lelőhelyet jelez.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és az 51-es út legközelebbi szakaszánál (nincs dűlőnév).
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 20. lh., „Ikerdomb”
Földrajzi leírás:	A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és az 51-es út között (nincs dűlőnév), a csatorna keleti partján.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 197752, X: 646131
Helyrajzi szám(ok):	0224/26-31, 37
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 25.
Korábbi kutatások:	ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: középső bronzkor, koszideri időszak
A lelőhely intenzitása:	Intenzív
A lelőhely állapota:	Vetés
Kapcsolódó lelőhelyek:	Őskor: bronzkor: 19., 22.; vaskor: 21, 22.
Rövid szöveges leírás:	A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és az 51-es út között (nincs dűlőnév), a csatorna keleti partján talált terepbejárási őskori kerámia bronzkori telepre utal. A csatorna mindkét partján talált lelőhelyek (19., 20., 21., 22.) összességében intenzív anyaga egy nagyobb őskori lelőhelyet jelez, melyen belül a 20. és 22. anyaga középső bronzkori.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és az 51-es út legközelebbi szakaszánál (nincs dűlőnév).
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 21. lh.
Földrajzi leírás:	A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és az 51-es út között (nincs dűlőnév), a csatorna keleti partján.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 197656, X: 646364
Helyrajzi szám(ok):	0224/37
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 25.
Korábbi kutatások:	ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: vaskor, kelta
A lelőhely intenzitása:	Intenzív
A lelőhely állapota:	Vetés
Kapcsolódó lelőhelyek:	Őskor: bronzkor: 19., 20., 22.; vaskor: 22.
Rövid szöveges leírás:	A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és az 51-es út között (nincs dűlőnév), a csatorna keleti partján talált terepbejárású őskori kerámia vaskori, kelta telepre utal. A csatorna mindkét partján talált lelőhelyek (19., 20., 21., 22.) összességében intenzív anyaga egy nagyobb őskori lelőhelyet jelez, melyen belül a 21. és 22. anyaga vaskori.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és az 51-es út legközelebbi szakaszánál (nincs dűlőnév).
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 22. lh.
Földrajzi leírás:	A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és az 51-es út között (nincs dűlőnév), a csatorna keleti partján.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 197426, X: 646483
Helyrajzi szám(ok):	0224/14-22, 35
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 25.
Korábbi kutatások:	ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: középső bronzkor; vaskor
A lelőhely intenzitása:	Intenzív
A lelőhely állapota:	Vetés, szántás, kukorica, lucerna
Kapcsolódó lelőhelyek:	Őskor: bronzkor: 19., 20., 22.; vaskor: 21.
Rövid szöveges leírás:	A község északnyugati sarkánál, a Nagy-ér csatorna és az 51-es út között (nincs dűlőnév), a csatorna keleti partján talált terepbejárási őskori kerámia bronzkori része a 20. anyagával együtt középső bronzkori. A vaskori része a 21. anyagával együtt kelta telepre utal. A csatorna mindkét partján talált lelőhelyek (19., 20., 21., 22.) összességében intenzív anyaga egy nagyobb őskori lelőhelyet jelez, melyen belül a 21. és 22. anyaga vaskori.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Agyagos
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 23. lh. , a középkori Agyagos falu
Földrajzi leírás:	A község északi részén, a Dömsödi-árapasztó (Övcsatorna) kanyarjának déli partján
A leelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 197056, X: 647519
Helyrajzi szám(ok):	0273/38-43
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 26.
Korábbi kutatások:	ismeretlen leelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Népvándorláskor: szarmata. Középkor: Árpád-kor; késő középkor.
A leelőhely intenzitása:	Intenzív
A leelőhely állapota:	Szántás
Kapcsolódó leelőhelyek:	-
Rövid szöveges leírás:	A község északi részén, a Dömsödi-árapasztó (Övcsatorna) kanyarjának déli partján, az Agyagos közepén talált terepbejárás kerámia népvándorláskori szarmata része a község vízparti szarmata településeinek sorába illeszkedik. A középkori anyagban előkerült rádliis töredék a 18. leelőhely cserépbogrács darabjával együtt a terület kis számú Árpád-kori leletének egyike. A késő középkori anyag a középkori Agyagos falu helyét jelzi, ami a helynévben is tovább élt. (A tatárjárás alatt elpusztult falu 1453-ban predium.). A faluhely körül valószínűleg árok és sánc nyoma is megfigyelhető.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Nemedi úti-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 24. lh.
Földrajzi leírás:	A falu (Dömsöd) északi részén, a Nemedi úti-dűlőben, az 51-es út és az Agyagos-halastóhoz vezető út találkozásánál. (5 x 5 méter)
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 196202, X: 647352
Helyrajzi szám(ok):	0273/17
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 26.
Korábbi kutatások:	ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Ismeretlen kor (de biztosan régészeti korú lelet)
A lelőhely intenzitása:	kis intenzitású
A lelőhely állapota:	Szántás
Kapcsolódó lelőhelyek:	Földrajzilag: 25., 26.
Rövid szöveges leírás:	A falu (Dömsöd) északi részén, a Nemedi úti-dűlőben, az 51-es út és az Agyagos-halastóhoz vezető út találkozásánál talált terepbejárás leletanyag közelebbről meg nem határozható korú, de bizonyosan régészeti korú.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Dömsöd, belterület, református temető
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 25. lh. , református temető
Földrajzi leírás:	Dömsöd belterületének északi részén, a református temetőtől északra.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 195621, X: 647513
Helyrajzi szám(ok):	0327/1
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 26.
Korábbi kutatások:	ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: középső bronzkor. Középkor: késő középkor.
A lelőhely intenzitása:	kis intenzitású
A lelőhely állapota:	Kukorica
Kapcsolódó lelőhelyek:	26. lh.
Rövid szöveges leírás:	Dömsöd belterületének északi részén, a református temetőtől északra gyűjtött terepbejárás kerámia őskori része középső bronzkori. Ez kapcsolódik a 26. lelőhely anyagához, mindkettő pedig a Tekerős-patak menti bronzkori lelőhelylánc összefüggésrendszerébe illik. A középkori anyag pedig nyilvánvalóan Dömsöd középkori faluhelyhez tartozik.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Dömsöd, belterület, református temető
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 26. lh. , református temető
Földrajzi leírás:	Dömsöd belterületének északi részén, a református temető nyugati oldalán.(30 x 40 méter)
A leelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 195539, X: 647389
Helyrajzi szám(ok):	0327/1
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	leelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 26.
Korábbi kutatások:	Ismeretlen leelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: középső bronzkor.
A leelőhely intenzitása:	kis intenzitású
A leelőhely állapota:	A református temetőn belül
Kapcsolódó leelőhelyek:	25. lh.
Rövid szöveges leírás:	Dömsöd belterületének északi részén, a református temető nyugati oldalán gyűjtött terepbejárás kerámia őskori, középső bronzkori. Ez kapcsolódik a 25. leelőhely anyagához, mindkettő pedig a Tekerős-patak menti bronzkori leelőhelylánc összefüggésrendszerébe illik. A temető területén található faragott fejfák néprajzi adatokkal szolgálhatnak.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Szórhalom dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 27. lh.
Földrajzi leírás:	Dömsöd keleti határa közelében, nagyjából a nyugat-keleti tengelyen, a Szórhalom dűlő déli végében, a Vargák hegyétől keletre.
A leelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 193524, X: 651954
Helyrajzi szám(ok):	0385/22
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés, azonosítás.
Az információ megszerzésének ideje:	1939.; 2008. január 26.
Korábbi kutatások:	1939: Szórhalompusztán 1939-ben pontosabb adatok nélkül sírlelet került elő, két honfoglaláskori bronz szív alakú verettel. A 2008-as terepbejárás feltehetőleg ugyanezt a földrajzi nevet azonosította, de a korszak eltérése miatt lehet ismeretlen leelőhely is.
Az azonosított korszakok jellege	Sír, telep
Az azonosított régészeti korszakok:	Népvándorláskor: avar kor. Honfoglaláskor.
A leelőhely intenzitása:	kis intenzitású
A leelőhely állapota:	Gyep.
Kapcsolódó leelőhelyek:	-
Rövid szöveges leírás:	Dömsöd keleti határa közelében, nagyjából a nyugat-keleti tengelyen, a Szórhalom dűlő déli végében, a Vargák hegyétől keletre előkerült terepbejárasi kerámia pontosabban nem azonosítható avar kori. Az 1939-es adattal való összevonást csak a földrajzi név azonossága indokolja, de annak ritkasága megengedi a terület önálló leelőhelyként kezelését.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Tekeres-éri-dűlő
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 28. lh.,
Földrajzi leírás:	Dömsöd északi részén, a Tekeres-éri-dűlő nyugati szélén, az 51-es út keleti oldalán, a cross-pályától északra. (15 x 20 méter)
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 198479, X: 646270
Helyrajzi szám(ok):	0236/40
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 27.
Korábbi kutatások:	ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: kora bronzkor.
A lelőhely intenzitása:	kis intenzitású
A lelőhely állapota:	Vetés
Kapcsolódó lelőhelyek:	Korban: 10. Földrajzilag: 11., 12. lh.
Rövid szöveges leírás:	Dömsöd északi részén, a Tekeres-éri-dűlő nyugati szélén, az 51-es út keleti oldalán, a cross-pályától északra gyűjtött terepbejárási kerámia őskori, kora bronzkori. Ez kapcsolódik a 10. lelőhely anyagához, mindkettő pedig a Tekerős-patak menti bronzkori lelőhelylánc összefüggésrendszerébe illik.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Bálványosi-Hügye
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 29. lh. , Hügye
Földrajzi leírás:	Dömsöd északi határán, a ráckevei határon, Bálványos-Hügye középső részén, a Nagy-ér csatorna nyugati partján.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 199023, X: 645439
Helyrajzi szám(ok):	0209/5
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	Lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 27.
Korábbi kutatások:	Ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Telep
Azonosított régészeti korszakok:	Népvándorláskor: szarmata. Újkor.
A lelőhely intenzitása:	Kis intenzitású
A lelőhely állapota:	Vetés, szántás
Kapcsolódó lelőhelyek:	30. lh.
Rövid szöveges leírás:	Dömsöd északi határán, a ráckevei határon, Bálványos-Hügye középső részén, a Nagy-ér csatorna nyugati partján gyűjtött terepbejárási kerámia népvándorláskori része szarmata telepre utal. Ez kapcsolódik Tekerős-patak menti szarmata lelőhelylánc összefüggésrendszeréhez. A Hügye név a tatárjárás alatt elpusztult falu nevét őrzi. Az átfűrt újkori érem (Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye felirattal) a 30. lelőhely ismeretlen korú csontvázas sírjaival együtt újkori temetőre utalhat.

Lelőhely azonosító:	
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Bálványosi-Hügye
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 30. lh. , Hügye
Földrajzi leírás:	Dömsöd északi határán, a ráckevei határon, Bálványos-Hügye középső részén, a Nagy-ér csatorna nyugati partján.
A lelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 198777, X: 645357
Helyrajzi szám(ok):	0209/22-24
Az információ jellege:	Terepbejárás
Az információ megszerzésének célja	lelőhely felderítés
Az információ megszerzésének ideje:	2008. január 27.
Korábbi kutatások:	Ismeretlen lelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Temető, telep
Azonosított régészeti korszakok:	Ismeretlen korú temetkezések (kevés); Pontosabban nem azonosítható őskor; középkor.
A lelőhely intenzitása:	Kis intenzitású
A lelőhely állapota:	Vetés, szántás
Kapcsolódó lelőhelyek:	29. lh.
Rövid szöveges leírás:	Dömsöd északi határán, a ráckevei határon, Bálványos-Hügye középső részén, a Nagy-ér csatorna nyugati partján gyűjtött terepbejárás kerámia pontosabban nem azonosítható őskori és középkori telepre utal. Az ismeretlen korú csontvázas temetkezések (1-2 sír nyoma figyelhető meg) a 29. lelőhely átfúrt újkori érmével együtt újkori temetőre is utalhatnak. A Hügye név a tatárjárás alatt elpusztult falu nevét őrzi.

Lelőhely azonosító:	58280
Település:	Dömsöd
Dűlőnév:	Csömöri-dűlő, Kinszék
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Dömsöd 31. lh. , Farkas István földje
Földrajzi leírás:	Dömsöd, Farkas István földje, Dömsödtől délkeletre, kb. 10 km-re, a Fazekas tanyától délkeletre.
A leelőhely térbeli pozíciója (EOV koordináták szerint)	Y: 188832, X: 652174
Helyrajzi szám(ok):	036/71, 0410/47
Az információ jellege:	Jelentés
Az információ megszerzésének célja	leelőhely azonosítás
Az információ megszerzésének ideje:	1956. június 18.
Korábbi kutatások:	ismeretlen leelőhely
Az azonosított korszakok jellege	Temető
Azonosított régészeti korszakok:	Őskor: középső bronzkor.
A leelőhely intenzitása:	kis intenzitású
A leelőhely állapota:	Szántás
Kapcsolódó leelőhelyek:	Korban: 16., 17. lh.
Rövid szöveges leírás:	Dömsödtől délkeletre, a dabi részen, Dömsödtől délkeletre kb. 10 km-re, Farkas István földjén, a Fazekas tanyától délkeletre Kőszegi Frigyes azonosított 1956-ban bronzkori leelőhelyet. A találó bejelentése és elbeszélése szerint a mintegy 30 cm-es mélységben előkerült lelet egy nagyobb tállal leborított urnából és egy kis bögréből állott. Állítólag a többi sír helye is jól kirajzolódik esőzések után.

3.4. Természet, táj, tájhasználat – településhálózat és településszerkezeti összefüggések

Dömsöd a Duna mellett és a Csepel-sziget közelségében fekszik, a folyó-menti települések sorába tartozik. Ezen települések helyzetére, szerkezetére a Duna vonalához, a folyóparti tájadottságokhoz igazodás jellemző. A Duna vonala fontos szerkezeti határ, amely egyrészt az Alföldet választja el a Dunántúltól, másrészt a folyó természetes védővonalként és közlekedési útvonalként is szolgált.

A település külterületén nagy a mezőgazdasági művelés alá eső területek aránya, így a külterületen ismert régészeti lelőhelyek szinte mindegyike szántott (1-2., 4., 6-24., 27-31.) területre esik. Dömsöd mai településszerkezete két, középkori eredetű falu egyesítésének eredménye, így mai struktúrája csak részleteiben vezethető vissza a középkorra.

3.5. Védettségek

- régészetiileg védett területek:

A település közigazgatási határain belül külön rendeletben régészetiileg védetté nyilvánított lelőhely nem található.

3.6. Az örökségi értékek elemzése

- nyilvántartott régészeti lelőhely és környezete:

A falu közigazgatási területe a rézkorban népesült be, a bronzkortól kezdve viszont szinte a történelem teljes időszakán át lakott volt. Jelenleg az alábbi korú és jellegű lelőhelyekről van ismeretünk (beleértve a lokalizálhatatlan lelőhelyekről származó leleteket is):

- Óskor (azon belül nem meghatározható korú)/telepnyomok
- Rézkor/telepnyomok
- Bronzkor általában/telepnyomok
- Kora bronzkor/telepnyomok
- Középső bronzkor/erődített telep, telepnyomok, temetők
- Vaskor (kelta)/telepnyomok
- Népvándorláskor általában/telepnyomok
- Népvándorláskor (szarmata)/telepnyomok
- Népvándorláskor (avar)/telepnyomok, sírlelet

- Honfoglaláskor/sírlelet
- Árpád-kor/telepnyomok, éremlelet
- Késő középkor/telepnyomok, templom
- Késő középkor-kora újkor/telepnyomok
- Újkor/érem
- Ismeretlen kor/telepnyom, temetkezés

- régészeti érdekű terület:

Mivel a nyilvántartásban szereplő lelőhelyek többségének a kiterjedése a felszíni jelenségek alapján csak hozzávetőlegesen volt megállapítható, a környezetüket, továbbá azokat a területeket, ahol a földrajzi adottságok és az adatgyűjtés során szerzett információk alapján jelenleg ismeretlen lelőhelyek feltételezhetők, régészeti érdekű területként kell kezelni.

A régészeti korszakokban a települési helyek kiválasztását erősen befolyásolták a vízrajzi viszonyok. A dömsödi ismert lelőhelyek jelentős része a Duna ártere mentén húzódó alacsonyabb kiemelkedéseken helyezkedik el. A hasonló adottságú helyeken további lelőhelyek előkerülése várható.

A térképen külön is megjelöltünk 2 régészeti érdekű területet:

1. A falu északnyugati részén (Tekeres-éri-dűlő), nagyjából a mai főút (51-es út) menti és a Tekerős-patak medrét követő terület, mely a korai megtelepülések legkedveltebb helyszíne, itt további lelőhelyek előkerülése várható. Ez észak-déli irányban az 1., 6-12., 19-22. és 28. lelőhelyek területét és az ezek által meghatározott vízparti dombvonulatokat foglalja magában. Az itt előkerült régészeti emlékek egy nagyobb őskori, főleg középső bronzkori településgócot és egy hosszan elnyúló szarmata településláncolatot igazol.

2. Dömsödtől északra, (az előző területtől délre), az Agyagos és a Nemedi úti-dűlő között, a Dömsödi-árapasztó (Öv-csatorna) mentén talált terepbejárás kerámia a középkori Agyagos falu helyét jelzi (Dömsöd 23. lelőhely), amely dűlőnévként maradt fenn. A tatárjárás alatt elpusztul. 1453-ban a Dömsöd környéki középkori falvak között említik predium Agyagas néven.

A fenti két lelőhelygócokon kívül eső területeken azonosított kisebb telepnyomok esetében elegendőnek látszik a bejelentési kötelezettség előírása.

3.7. Területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggésrendszerében

A jelenlegi területhasználat és területi állapot (mezőgazdasági művelés, azon belül többnyire szántás, belterületen a fokozott emberi tevékenység) a kulturális örökség régészeti elemeit veszélyeztetheti.

A különböző területhasználati ágak között megoszló lelőhelyek több helyen is szerepelnek, számuknak és a százalékuknak az összege ezért magasabb az összes lelőhely számánál és 100 %-nál.

4. Változtatási szándékok

4.1. Településhálózati és tájhasználati változás

Nem várható.

4.2. Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

Nem várható.

4.3 Infrastrukturális változás

Nem kaptunk erre vonatkozó konkrét adatot.

4.4. Népeség, életmód, társadalom, kultúra változása

Nem kaptunk erre vonatkozó adatot.

5. Hatáselemzés a különböző hatásterületek kijelölésével (hatásvizsgálat és javaslatok)

5.1. Történeti településhálózati következmények

Az építészeti-műemléki hatásvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

b.) természeti, táji hatások

A régészeti lelőhelyekre új természeti vagy táji hatások nem várhatók.

c.) településkép feltárulásának változásai

Az építészeti-műemléki hatásvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

d.) régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei

A Dömsöd község területére eső nyilvántartott és azonosított lelőhelyek többnyire a Duna ártere, illetve a Tekerős-patak medervonala mellett helyezkednek el. A fentebb körvonalazott régészeti érdekű területeken is számolni kell jelenleg nem ismert régészeti lelőhelyek váratlan előkerülésével. Alább a jelenlegi állapotokra és általában a változtatások fajtáira vonatkozóan adunk meg néhány javaslatot.

Fokozott régészeti védelemre tett javaslat megfontolását jelenleg egyik lelőhely esetében sem javasoljuk. Amennyiben a jövőben ilyen igény felmerül, a védelemre bárki nyújthat be kezdeményezést a KÖH területileg illetékes irodájához vagy a KÖH Nyilvántartási és Tudományos Igazgatóságához. A szükséges jogi eljárásról a KÖH tud további információval szolgálni.

A helyi, önkormányzat által rendeletben kimondott régészeti védelemnek csak abban az esetben van értelme és létjogosultsága, ha az egyes területek számára az éppen hatályos jogszabályokban biztosítottnál erősebb védelmet garantál. Ez különösen a régészeti érdekű területek esetében jelenthet átmeneti megoldást arra az időszakra, amíg az érintett terület régészeti lelőhellyel való érintettsége egyértelműen kiderül, de a miniszteri rendeletben megjelenő védettség kimondásáig a veszélyeztetett területen is átmeneti megoldást jelenthet. A településen helyi védelemre jelenleg nem javasolunk területeket, de az összes lelőhely esetében a teljes építési tilalom kimondása jelentősen segítené a régészeti örökség elemeinek a jövő generációi számára való fennmaradását.

Bár több lelőhely esetén megállapítható annak veszélyeztetettsége és hosszú távon való károsodása, esetleges feltárásuk tervezését egyelőre egyik esetben sem javasoljuk. Beruházások esetén azonban a megelőző régészeti kutatás jogszabályban rögzített kötelezettség a nyilvántartott lelőhelyeken, régészeti érdekű területeken vagy a községhez tartozó bármely, régészetileg nem nyilvántartott területen pedig újabb régészeti emlékmű előkerülése esetén mentő feltárás végzése szükséges.

Régészeti szempontból alapvetően fontos, hogy minden egyes nyilvántartott lelőhelyet érintő munkálat esetében, továbbá minden olyan esetben, amikor váratlanul régészeti lelet vagy jelenség kerül elő, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH) értesíteni kell (ez utóbbi esetben a területileg illetékes múzeum értesítésével párhuzamosan). Tekintettel azonban a törvényi szabályozásra, mely szerint a beruházások esetében a szükségessé váló régészeti feltárások költségét a beruházónak kell állnia, valamint a váratlanul előkerülő lelőhelyek kapcsán szükséges mentő feltárások által okozott időkiesésre egy-egy beruházás során, a nem kellően motivált felek miatt a gyakorlatban továbbra is számolni kell a régészeti jelenségek egy jelentős részének dokumentálatlan pusztulásával. Ennek elkerülése érdekében szükséges az előrelátó tervezés, valamint a fejlesztések során a régészeti pluszköltségek tervezése.

A régészeti lelőhelyek megmaradása nagyban függ attól, hogy a jelenlegi veszélyeztetés folytatódik-e, vagy a lelőhellyel érintett földrészeket más, bolygatással nem járó művelésre vagy hasznosításra térnek át. A szántás – különösen a mélyszántás, a talajlazítás – folyamatos állagromlást okoz az érintett lelőhelyekben, tartós, több évtizedes ilyen jellegű használat során pedig teljes megsemmisüléssel fenyeget. Ezekben a területeken a szántóként való használatot, mint az eddigi használati módot, az esetek többségében korlátozni ugyan nem szükséges, de javasolt a művelési ág megváltoztatása olyan módon, hogy az a lelőhelyek tartós és további romlással nem járó fennmaradását garantálja: javasolt a gyep művelési ág és ennek megfelelően a füvesítés utáni kaszálóként vagy legelőként való hasznosítás bevezetésének megfontolása. A gyep, rét, legelő művelések a régészeti lelőhelyek állapotának háborítatlan megőrzése szempontjából kifejezetten kedvezőek. Épp ezért törekedni kell e felületek megőrzésére és lehetséges kiterjesztésére a régészeti lelőhelyeken és környezetükben.

Bármilyen újabb beruházás (pl. alagcsövezés, meliorizáció, talajlazítás, csatornaásás, homok-, agyag-, vagy földbányászás, magas- vagy mélyépítés, útépités, stb.) jelentős károkat okozhat a lelőhelyeken, ezért ezek a tevékenységek minden esetben a Hivatal előzetes szakhatósági engedélyéhez kötöttek. A Hivatal saját hatáskörében mérlegeli a tervezett beruházás és az általa a régészeti örökségben keletkező visszafordíthatatlan folyamatok arányát, viszonyát, majd a jogszabályokkal összhangban ezek alapján engedélyezi, kikötésekkel (pl. a beruházó költségére történő megelőző feltárás vagy régészeti felügyelet elrendelésével) engedélyezi, vagy elutasítja az

engedélykérelmet. Mindezek alapján a lelőhelyekkel érintett területeket érdemes a gazdasági/ipari vagy építési területek kijelölésénél mellőzni. Általában legcélszerűbb a létesítmények számára régészeti szempontból nem érintett területet kijelölni. Régészeti lelőhelyre tervezett helyen történő megvalósításhoz mindenképp a Hivatal szakhatósági hozzájárulására van szükség. Még abban az esetben is, ha igazolható, hogy a beruházás máshol nem, vagy csak a költségek aránytalan megnövekedésével valósítható meg, a Hivatal hozzájárulása akkor is csak megfelelő kikötésekkel (próbafeltárás, teljes megelőző feltárás stb.) várható. Ennek idő- és pénzbeli vonzatával ezért már a tervezéskor számolni kell.

A régészeti érdekű területeken nem tudni például, hogy egy adott területen a felszín azért nem tartalmaz jelenleg lelőhelyre utaló leleteket, mert a bolygatás nem érte el eddig az ehhez szükséges mértéket, vagy éppenséggel már teljesen megsemmisítette a jelenségeket. A jelen használatától ezért eltérni nem kell, jelenségek, vagy leletek észlelése esetén azonban a jogszabályok által előírt tennivalókon túl értesíteni kell a Hivatalt is, hogy a lokalizáció alapján a lelőhelyet fel tudja venni a nyilvántartásába. A lelőhely jellegétől függően a további teendőket a Hivatal tudja majd meghatározni. Amennyiben ezeken a területeken belül azonosítani sikerül a konkrét lelőhelyeket, azokra a továbbiakban a nyilvántartott régészeti lelőhelyekre vonatkozó szabályok és eljárások vonatkoznak. Újabb földmunkával járó beruházás vagy változtatás ezért egyik ilyen területen sem javasolt.

Egy-egy nagyobb területet érintő nagyberuházás esetén – így esetleges útépités, zöldmezős beruházás nyomvonalának, helyének végleges meghatározását megelőzően – kötelező külön hatásvizsgálat készíttetése. Az elsősorban úgy nevezett non-destruktív metodológiai (légifotó, teljes felületet érintő szisztematikus terepbejárás, geofizikai felmérés), esetleg szondázó kutatások alkalmazásával a lelőhelyek azonosítása, kiterjedése és jellege viszonylag jól meghatározható. A terv véglegesítését megelőzően, saját megrendelésre készített hatásvizsgálat révén ugyanis elkerülhető, hogy a terv az engedélyezési fázisban a Hivatal által elutasításra, vagy nem várt mértékben módosításra kerüljön. A hatásvizsgálat beruházó általi elkészíttetését ugyanakkor a jogszabályokban meghatározott esetekben a Hivatal is elrendelheti. Egy-egy konkrét tervezés megkezdésekor ezért mindenképp értesíteni kell a KÖH területileg illetékes irodáját.

Amennyiben a lelőhelyeken és régészeti érdekű területeken kívül kerülne elő lelet vagy jelenség akkor a korábban részletesen is leírt jogszabályok szerint kell eljárni.

A lelőhelyek közül jelenleg egyiket sem javasoljuk régészeti bemutatóhely kialakítására.

5.5. Történeti térbeli rendszerek alakulása

Az építészeti-műemléki hatásvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

5.6. Műemléki együttesek, műemlékek eszmei, használati és esztétikai jelentőségének alakulása a tájban, településszerkezetben, épített környezetben, a település életében

Az építészeti-műemléki hatásvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

g.) műemlékek megújításának és fenntarthatóságának gazdasági esélyei

Az építészeti-műemléki hatásvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

h.) településkarakter változásának hatásai

Az építészeti-műemléki hatásvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

i.) környezeti terhelések és az épített örökség műszaki állapotának összefüggései

Az építészeti-műemléki hatásvizsgálat része, nem tárgya a régészeti szakterületi résznek.

j.) folyamatok iránya, visszafordíthatósága

A jelenlegi károsan ható folyamat (talaj bolygatása) a fokozatos állagromlást jelenti a lelőhelyek számára. E folyamat elméletileg visszafordítható lenne, ha a területeken a talajművelést a már felvázolt módon megváltoztatnák. Ehhez a helyi adminisztráció (Önkormányzat), a szakemberek (KÖH, Megyei Múzeum) és az érintett magánszemélyek vagy vállalkozások konstruktív együttműködése szükséges. Ellenkező esetben a folyamat megfordíthatatlannak látszik és előbb vagy utóbb menthetetlenül a régészeti lelőhelyek teljes megsemmisüléséhez vezet.

k.) kárenyhítés lehetősége, költsége, illetve ellentételezésének lehetőségei

A kárenyhítés kérdése a beruházások által a régészeti emlékekben okozandó károk vonatkozásában merül fel.

A jogszabályok nem írnak elő kárenyhítési vagy ellentételezési kötelezettséget arra az esetre, ha egy terület tulajdonosát az előírások vagy a jogszabályból eredő kötelezettségei miatt hátrányok érik. Ugyanakkor a kárpótlás lehetőségét nem is zárja ki semmi, így ez minden esetben az érintett felek megegyezésétől függ.

A régészeti lelőhellyel érintett ingatlanok esetében megvizsgálandó annak lehetősége, hogy a Nemzeti Földalapba való felajánlásért cserébe onnan másik, azonos értékű ingatlan formájában történjen ellentételezés.

6. Összefoglaló

A Dömsöd területén nyilvántartott régészeti lelőhelyek az emberiség és a magyarság történetének, települési viszonyainak, életmódjának fontos bizonyítékai. Bármilyen településszerkezeti, területhasználati változtatás, infrastrukturális vagy egyéb beruházás tervezése esetében kiemelt figyelmet kell fordítani a földben rejlő régészeti emlékanyagra, legyen szó nyilvántartott régészeti lelőhelyről vagy régészeti érdekű területről. A kedvező településföldrajzi adottságok miatt régészeti leletek váratlan előkerülése a település területének nagy részén várható, ez esetben pedig mindenki részéről elvárható a törvények tiszteletben tartása és a nemzeti kulturális örökség iránti megfelelő megbecsülés.

Akárcsak a belterület esetében, a külterületi fejlesztések tervezésénél is érdemes figyelembe venni a nyilvántartott lelőhelyeket, az itt előkerülő régészeti emlékek léte, illetve szükségszerű feltárása ugyanis lelassíthatja vagy megakadályozhatja a tervbe vett beruházások létrejöttét. Tanácsos tehát a régészeti lelőhelyeket és régészeti érdekű területeket kihagyni a nagyobb szabású fejlesztési tervekből. Amennyiben ez nem lehetséges, hosszan elhúzódó feltárásokkal kell számolni.

Régészeti érintettség és a tervezés:

A talaj bolygatásával járó tevékenységek során régészeti szempontból kiemelten vizsgálandó területek általában véve a tervezett aszfaltos utak építésével érintett területek, belterületbe vonni kívánt új területek, gazdasági hasznosításra kiszemelt területek, egyéb beépítésre szánt területek, ill. az erdősíteni vagy vízzel elárasztani tervezett földrészletek és a feltöresre kijelölt rétek. Ezeken a területeken beruházás tervezése esetén, már a tervezés legelején javasolt a Hivatal előzetes állásfoglalásának beszerzése. Ebben a hivatal nyilatkozni tud arról, hogy az érintett területen időközben vett-e nyilvántartásba régészeti lelőhelyet, illetve hogy az adott beruházás megvalósításához hozzá fog-e járulni, és ha igen, akkor milyen feltételekkel.

A jelen hatástanulmány a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján készült. A község területén időközben előkerülő lelőhelyekről a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal vezet közhiteles nyilvántartást. Javasolt minden tervezett beruházás előtt a lelőhellyel való érintettségről időben meggyőződni.

A HÉSZ-be javasolt szövegrész

“Régészeti érintettség esetén a 2001. évi LXIV. törvény és a hozzá kapcsolódó végrehajtási rendeletek alapján kell eljárni.

A fokozottan vagy kiemelten védett régészeti lelőhelyeken a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal az adott ügy típusától függően hatóság vagy szakhatóság.

Minden nyilvántartott régészeti lelőhelyet érintő, a talaj bolygatásával járó tevékenység, továbbá művelési ág megváltoztatásának szándéka (különösen gyeperődés vagy tuskózás) esetében a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal előzetes (szakhatósági) engedélyre van szükség.

A régészeti érdekű területeken tervezett munkálatok esetében a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal véleményező szervként kötelezően be kell vonni még a tervezés fázisában.

A régészeti érdekű területekről a régészeti örökség elemei csak régészeti feltárás keretében mozgathatók el. A régészeti szakfeladatok elvégzésének módja régészeti lelőhely esetében a megelőző feltárás. A 18/2001 (X. 18.) NKÖM rendelet 2007. április 3-án hatályba lépett új fejezetének 14/d § értelmében nagyberuházások esetében valamennyi örökségvédelmi feladat ellátása a Régészeti Szakszolgálat kötelessége. Egyéb beruházások esetében a régészeti szakfeladatok elvégzésére – a beruházó költségére – a Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága

jogosult. A beruházónak a régészeti megfigyelés biztosítása érdekében a munkálatok megkezdése előtt 8 munkanappal fel kell vennie a kapcsolatot az illetékes hatósággal.

Minden olyan esetben, amikor lelet vagy jelenség kerül elő, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalt kell értesíteni és a továbbiakban a nyilatkozatának megfelelően kell eljárni.

Régészeti lelőhelyeken a nagy felületeket érintő beruházások előtt a Hivatal állásfoglalásának kialakításához a 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelettel összhangban elrendelheti örökségvédelmi hatástanulmány elkészíttetését.

A régészeti örökséget érintő kérdésekben a rendezési tervhez készített hatástanulmányban foglaltak az irányadók.”

7. Nyilatkozat

Alulírott, **Fancsalszky Gábor**, régész, nyilatkozom, hogy a 4/2001 (II. 20.) NKÖM rendelet 6. § (1) bekezdésének a) pontja szerinti előírásnak megfelelően szerepelek az adott örökségvédelmi területre vonatkozó szakértői névjegyzékben, valamint a nevezett jogszabályi hely (2) bekezdésében foglalt előírásnak megfelelően rendelkezem régész szakirányú felsőfokú végzettséggel.

Régész diploma száma: 481/1983 (ELTE-BTK)

Szakértői engedély száma: Sz-69/2003

Az általam ellenjegyzett örökségvédelmi hatástanulmány az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készültek, a tanulmányban szereplő tervezett megoldásokra vonatkozó javaslatok azoknak mindenben megfelelnek.

Budapest 2008. április 22.

dr. Fancsalszky Gábor